

Papeški svet
za pastoralo migrantov in potujočih

Navodilo
O PASTORALNI OSKRBI
LJUDI NA CESTI

Cerkveni dokumenti
119

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih
NAVODILO
O PASTORALNI OSKRBI LJUDI NA CESTI

**Papeški svet
za pastoralo migrantov in potujočih**

**Navodilo
O PASTORALNI OSKRBI
LJUDI NA CESTI**

Družina
Ljubljana
2008

CERKVENI DOKUMENTI 119

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih,
NAVODILO O PASTORALNI OSKRBI LJUDI NA CESTI

Izvirnik:

Pontificio Consiglio della Pastorale dei Migranti e gli itineranti,
LA PASTORALE DELLA STRADA, Città del Vaticano 2007.

Urednik izdaje, redaktor: Rafko Valenčič

© Libreria Editrice Vaticana 2007

Za slovensko izdajo:

© Družina, Ljubljana 2008

Izdaja: prva

Prevod: Pavel Bratina

Jezikovni pregled: Marija Bratina

Grafična priprava: Družina d. o. o.

Izdala in založila: Družina d. o. o.

Za založbo: dr. Janez Gril

Tisk: Tiskano v Sloveniji

Naklada: 1700

Ljubljana 2008

Več informacij o knjigah založbe Družina dobite na
www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-488(093.2)
314.745.3-054.7:2-46

NAVODILO o pastoralni oskrbi ljudi na cesti / [pripravil]
Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih ; [prevod Pavel
Bratina ; spremna beseda Rafko Valenčič]. - Ljubljana : Družina,
2008. - (Cerkveni dokumenti, ISSN 1318-1262 ; 119)

ISBN 978-961-222-697-8

237564672

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih

Navodilo O PASTORALNI OSKRBI LJUDI NA CESTI

PREDSTAVITEV

Navodilo o pastoralni oskrbi ljudi na cesti, s katero se ukvarja poseben oddelek Papeškega sveta za pastoralo migrantov in potujočih, je sad skrbnega poslušanja, tehtanja in presojanja.

Dokument sestavljajo štirje precej različni deli, ki upoštevajo posebno in obsežno paleto vprašanj, povezanih s cesto kot pastoralnim področjem: prvi del govori o uporabnikih cest (voznikih osebnih in tovornih vozil itd.), železnic in o tistih, ki so zaposleni v servisnih službah, povezanih s tem področjem; drugi in tretji del govorita o ženskah in otrocih z ulice, četrti del pa o ljudeh brez stalnega bivališča (brezdomci).

Čeprav *Navodilo* govori o omenjenih osebah, ne smemo pozabiti na osebe, živeče na pločnikih (*pavement dwellers*) in na ulične prodajalce (*street vendors*), niti na vse druge, ki so povezani s prometom in cesto, kot so turisti in romarji, potepuhe, cirkusante in na ulične igralce.

Nekatere izmed teh kategorij je *Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih* v zadnjem desetletju že obravnaval in o njih tudi objavil naslednje dokumente: *Navodilo*

za *pastorale Romov* (2005),¹ *Navodilo za pastorale turizma* (2001)² in *Romanje ob jubilejnem letu 2000*.³

To *Navodilo* je namenjeno škofom, duhovnikom, redovnikom in redovnicam ter pastoralnim delavcem za spodbujanje pastorage, ki mora biti vedno bolj pozorna na vse vrste človeških migracij in vključena v redno, ozemlejsko in župnijsko dušno pastirstvo.

Renato Raffaele kardinal MARTINO
Predsednik

+ *Agostino MARCHETTO*
naslovni nadškof Astige, tajnik

---

¹ Papeški svet za pastorale migrantov in potujočih, *Orientamenti per una Pastorale degli Zingari (Navodilo za pastorale Romov)*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2005.

² Papeški svet za pastorale migrantov in potujočih, *Orientamenti per la Pastorale del Turismo (Navodilo za pastorale turizma)*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2001.

³ Papeški svet za pastorale migrantov in potujočih, *Il Pellegrinaggio del Grande Giubileo del 2000 (Romanje ob jubilejnem letu 2000)*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1998.

Prvi del

PASTORALA OSKRBA VSEH, KI UPORABLJAJO CESTO

1. Pojav človeške mobilnosti

1. Odkar poznamo zgodovino, je za človeško bitje značilno preseljevanje iz kraja v kraj ter prevažanje stvari z različnimi sredstvi. Preseljevanje in popotovanje sta izraza človeške narave in kulturnega razvoja.

2. Promet blaga in gibanje ljudi danes tako zelo vrtoglavo naraščata, da prihaja včasih do zapletov in celo tveganja življenja. Vozilo vpliva na način življenja, saj smo iz mobilnosti naredili malika, katerega znamenje je vozilo. Cesta in železnica morata biti v službi človeka, sredstvo za lajšanje življenja in pospeševanje celostnega družbenega razvoja. Biti morata mostova povezovanja med ljudmi in ustvarjati nova polja gospodarstva in človečnosti. Kajti po cestah se »odvija večina življenja neke dežele.«⁴

3. V vsem svojem gibanju in napredku, ki iz tega izhaja, je »promet« na splošno, posebej pa še cestni, sodoben pojav s številnimi posledicami. Postopoma se je povečeval, kakor so naraščale potrebe družbe v nenehnem razvoju, tudi zaradi vedno hitrejših prevoznih sredstev in povečane zmogljivosti prevoza ljudi in blaga.

Cestni promet in človeški razvoj

4. Cesta ni več zgolj prometnica; postaja tudi življenjski prostor, v katerem človek, tudi v nerazvitih deželah, preživi

⁴ Pij XII., Govor »Mednarodni cestni zvezi«; v: *Discorsi e Radiomessaggi di S. S. Pio XII.*, vol. XVII (1955) 275.

velik del svojega časa. Pomislimo samo na številne razdrapane ceste in takšne, po katerih se pomikajo nevarna in preobložena prevozna sredstva, ki so velika nevarnost za vse, zlasti ponoči.

5. Nevarnosti, ki neposredno ogrožajo ljudi, pa ne povzročajo samo gost promet, temveč gre še za vrsto drugih z njim povezanih težav: hrup, onesnaževanje ozračja, povečana raba osnovnih surovin ... Teh vprašanj ne smemo le brezbrizno opazovati, marveč se moramo z njimi spopasti tudi zato, da bi omejili stroške nezadržne modernizacije. V tej zvezi ni odveč ozaveščanje o omejevanju nepotrebne uporabe osebnega vozila.

6. Prevozna sredstva so vsekakor zelo koristna, Omogočajo hitro premikanje ljudi (v kraje zaposlitve in študija, na družinske izlete ob koncu tedna, na dopust, na srečanja prijateljev in sorodnikov). Enako velja za prevoz blaga. Uporaba vozil pospešuje družbeno življenje in gospodarski razvoj, številnim ljudem pa ponuja priložnost za primeren zaslužek.

7. Druga dobra stran mobilnosti je ta, da daje vsakomur možnost za širjenje človeškega obzorja, spoznavanje drugih kultur in ljudi, verstev, narodov in različnih navad.⁵ Gibanje povezuje ljudi, zaradi novih odkritij in spoznanj omogoča dialog, spodbuja proces socializacije in osebne rasti.

8. Prevozna sredstva so še posebej koristna, ko omogočajo pomoč bolnikom in ranjencem, saj pomagajo pri neposredni in hitri intervenciji. Pospešujejo lahko tudi izvajanje krščanskih kreposti – modre, potrpežljive in ljubeče pomoči bratom – na duhovni, pa tudi telesni ravni. Končno so lahko priložnost, za srečanje z Bogom, saj nam odkrivajo lepote stvarstva, so znamenja brezmejnega božjega ljubezni do nas.

Popotnikov duh se krepi tudi ob poglabljanju v številne priče vernosti, ki jih opazuje ob cesti ali železniški progi:

---

⁵ Prim. Angelo Sodano, *Papeška poslanica za svetovni dan turizma 2005 (Messaggio Pontificio per la Giornata Mondiale del Turismo 2005)*, v: *L'Osservatore Romano*, 21. julija 2005, 5.

cerkve, zvoniki, kapele, znamenja, križi, kipi, romarski kraji, ki so danes laže dostopni prav s pomočjo sodobnih prevoznih sredstev.

9. Cestni in železniški promet je torej nekaj dobrega, poleg tega pa neizogibna zahteva življenja današnjega človeka. Če človek prevozna sredstva uporablja po pameti, če jih sprejema kot darove, ki mu jih naklanja Bog, hkrati pa so sad dela njegovih delavnih rok in njegovega duha, mu lahko to koristi pri človeškem in krščanskem izpopolnjevanju.

2. Božja beseda osvetljuje pot

10. Iz krščanske angažiranosti na območju cestnega in železniškega prometa, ki jo imenujemo »pastoralna oskrba ljudi na cesti«, izhaja dolžnost, da izdelamo in pospešujemo tudi primerne in ustrezne izraze v božji besedi zakoreninjene »duhovnosti«. Iz tako razumljene duhovnosti prihaja luč, ki lahko osmisli vse življenje, začeni s tistim v cestnem in železniškem prometu. Gibanje, pojav, ki je značilen za sodobnega človeka, moramo živeti kot kristjani, tako da se ravnamo po teoloških in poglobitvinih (kardinalnih) moralnih krepostih. Verujočemu se tudi cesta spreminja v pot svetosti.

Spodbude Stare zaveze

11. V Svetem pismu kar naprej beremo o preseljevanjih in romanjih. Očaki Abraham (prim. 1 Mz 12,4–10), Izak (prim. 1 Mz 26,1.17.22), Jakob (prim. 1 Mz 29,1;31,21;46,1–7) in Jožef (prim. 1 Mz 37,28) živijo nomadsko življenje. Ko se njihovi potomci razmnožijo v veliko ljudstvo, jih Mojzes povede iz Egipta (prim. 2 Mz 12,41), odpelje čez Rdeče morje (prim. 2 Mz 14) in vodi skozi puščavo (prim. 2 Mz 15,22).

12. Na potovanju, polnem tveganj in dramatičnih zapletov, božje ljudstvo vedno spremlja posebno Jahvejevo varstvo (prim. 2 Mz 13,21). Nove in nove oblike nezvestobe judovskega ljudstva do zaveze z Bogom so imele pozneje za posledico drugačno, zelo bolečo vrsto romanja, to je babilonsko suženjstvo

(prim. 2 Kr 24,15). Po dolgih letih izgnanstva se je božja zvestoba izkazala v Kirovem odloku, ki je omogočil veselo vrnitev v objubljeno deželo (prim. 2 Krn 36,22–23; Ps 126).

13. Psalmist kaže »pravo pot« (prim. Ps 107,7), po kateri vodi Gospod, medtem ko prerok Izaija vabi Izraelce, naj pripravijo »pot Gospodu« (prim. Iz 40,3). Pomen, ki ga Sveto pismo daje potovanju, se zdi jasen tudi po tem, da besedo »pot« uporablja kot prisposodbo za razkrivanje človeškega vedenja. Sveto pismo nas vztrajno vabi, naj hodimo po pravih poteh, naj ne stopamo »po poti grešnikov« (Ps 1,1) in naj hodimo po Gospodovih poteh (prim. 5 Mz 8,6;10,12;19,9).

Spodbude Nove zaveze

14. V Novi zavezi so številne navedbe o poteh, preseljevanju in potovanju. Pomislimo na tiste, ki govorijo o Mariji in Jožefu pred Jezusovim rojstvom in po njem, na neprestana Jezusova potovanja med javnim delovanjem in na potovanja apostolov. Evangelisti predstavljajo Jezusovo življenje kot neprestano hojo iz kraja v kraj: hodil je po mestih in vaseh, oznanjal evangelij in ozdravljajl »vsako bolezen in vsako slabost« (prim. Mt 9,35); dolg odlomek Lukovega evangelija (9,51–19,41) nam kaže Gospoda na poti v Jeruzalem, kjer je moral trpeti in dopolniti svoje »izgnanstvo« (prim. Lk 9,31).⁶

15. O poteh in potovanju je govor tudi v evangelijskih prilikah. Poleg prilike o usmiljenem Samarijanu, ki jo je mogoče neposredno uporabiti pri pastoralni oskrbi ljudi na poti (prim. Lk 10,29–37), pomislimo na tisto o izgubljenem sinu, ki je »odpotoval v daljno deželo« (Lk 15,13) in se je nato vrnil k očetu (prim. Lk 15,13–20). Omenimo tudi gospodarja, ki »se je odpravljajl na potovanje« (prim. Mt 25,14–30).

16. Tudi Jezus je svoje učence poslal na pot. Po dva in dva so odhajali v svet, da bi oznanjali veselo oznanilo božjega kraljestva (prim. Mr 6,6–13); v Lukovem evangeliju pa naročilo

⁶ Prim. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, *Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov*, Cerkevni dokumenti 109, Družina, Ljubljana 2005, 15.

dvainsedemdeseterim (prim. Lk 10,1–20) spodbuja k tistemu poznejšemu vesoljnemu poslanstvu, ki ga je vstali Jezus jasno opredelil z naročilom apostolom: »Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu« (Mr 16,15; Mt 28,19 in Lk 24,47). Saj bodo namreč njegove »priče v Jeruzalemu in po vsej Judeji in Samariji ter do skrajnih mej sveta« (Apd 1,8). Takšno vesoljno poslanstvo je seveda prineslo s seboj, kakor izpričujejo Apostolska dela, številna Petrova (prim. Apd 9,32–11,2) in Pavlova (prim. Apd 13,4–14,28; 15,36–28,16) potovanja.

17. Sveto pismo kot celota predstavlja stvarnost človeškega življenja kot potovanja, z njegovimi tveganji, radostmi in mukami ter izpričuje vezi z božjim odrešitvenim načrtom. Tako lahko potovanje razumemo najprej ne samo kot prese-ljevanje iz kraja v kraj, marveč kot duhovno razsežnost, ki zaradi vzpostavljanja medčloveških odnosov prispeva k udejanjanju načrta božje ljubezni.

Kristus je Pot

18. Janezov evangelij ponuja pomembno izkušnjo o tem, kar bomo imenovali duhovnost za uresničevanje božjega načrta na poti. Gospod Jezus izpričuje: »Jaz sem pot, resnica in življenje. Nihče ne pride k Očetu drugače kot po meni« (Jn 14,6). Ko se nam Kristus predstavlja kot »pot«, nam pove, da mora biti vse usmerjeno k Očetu. Trditev »Jaz sem luč sveta. Kdor hodi za menoj, ne bo hodil v temi, temveč bo imel luč življenja« (Jn 8,12), potrjuje, da sta Jezus in njegovo oznanilo osvetljena pot, ki usmerja naše življenje k Očetu. Kdor sledi Gospodu, kdor posluša in uresničuje njegovo besedo, napreduje na življenjski poti.

19. Kdor pozna Jezusa Kristusa, kaže modrost tudi na cesti. Ne misli samo nase in ga kar naprej ne bega vprašanje, kdaj bo došel na cilj. Vidi ljudi, ki ga »spremljajo« na cesti, vsakega s svojim življenjem, z željo po prihodu in z lastnimi težavami. V vseh ljudeh vidi brate in sestre, božje otroke. To je značilna drža voznika s krščanskim prepričanjem.

20. Dokazano je, da je ena izmed korenin številnih težav, povezanih s prometom, duhovnega značaja. Rešitev teh vprašanj bodo verujoči našli v veri, v odnosu do Boga in v plemenitem gledanju na življenje, ki ga izpričuje tudi spoštljiv odnos do življenja drugih in do načel, ki so postavljena za varovanje življenja na cesti.

»Vsekakor bi lahko iz navdihnjenih strani obeh svetopi-semskih zavez, predvsem pa iz evangelijev in apostolskih pi-sem, sestavili antologijo predpisov, ki bi lahko predstavljali zbirko moralnih načel in celo priročnik lepega vedenja in oli-kanosti za uporabo ceste: Z njim bi lahko podprli in okrepili zakonske predpise in jim dali tistega duha, ki ga zgolj nega-tivno in preventivno naštevanje pravil ne more dati. Dokler ne bomo uporabnika ceste pripravili do tega, da bo presojal svojo odgovornost v pozitivni in spodbujajoči luči, ki temelji na višji in neizpodbitni vrednoti vesti, ne bomo dosegli zaže-lenega odgovornega vedenja.«⁷

3. Antropološki vidiki

Posebna psihologija voznika

21. Vozilo je sredstvo, ki ga je treba uporabljati po pameti in v skladu z etiko za »sožitje«, solidarnost in službo drugim, sicer ga je mogoče tudi zlorabiti.

Beg iz vsakdanjosti in užitek v vožnji

22. Nekateri sedejo za krmilo in vžgejo motor, da bi s hi-tro vožnjo pobegnili mučnemu ritmu z delom povezanega vsakdanjega življenja. Želja po vožnji postaja način uživanja svobode in samostojnosti, ki ju navadno nimajo. To jih v prak-si napeljuje na cestni šport, kolesarstvo, vožnjo z motorjem, na sodelovanje pri avtomobilskih dirkah, na zdrav smisel za tekmovanje, čeprav s spremljajočim tveganjem.

⁷ Pavel VI., *Govor o moralnem ravnanju v cestnem prometu (Discorso sulla moralizzazione dell'utenza stradale)*, v: *Insegnamenti di Paolo VI*, vol III (1965) 499.

23. Nekateri občutijo prepovedi, ki jih nalagajo prometni znaki, kot omejevanje svobode; zato so, ko jih nihče ne vidi in ne nadzoruje, v skušnjavi, da bi se požvižgali na te ovire, ki so postavljene prav zaradi njihove varnosti in varnosti drugih. Nekaterim voznikom se zdi ponižujoče, da bi morali spoštovati opozorilne znake, ki zmanjšujejo tveganje in nevarnosti v prometu. Za druge je nekaj neznosnega, skoraj omejevanje njihovih »pravic«, če so prisiljeni potrpežljivo voziti za drugim vozilom, ko to pelje z zmanjšano hitrostjo, ker na primer prometni znaki prepovedujejo prehitevanje.

24. Treba je upoštevati, da je osebnost voznika za krmlom drugačna od pešceve. Posebne okoliščine prispevajo k temu, da se človek, ki vozi avtomobil, vede neprimerno in celo nečloveško. Pretehtajmo v nadaljevanju glavne psihološke dejavnike, ki vplivajo na voznikovo vedenje.

Občutek moči

25. Občutek moči ali čustvo objestnosti človeka spodbuja k iskanju moči, da bi se lahko uveljavil.⁸ Vožnja osebnega vozila mu omogoča, da takšno moč in oblast z lahkoto uveljavlja nad drugimi. Ko se voznik poistoveti z vozilom, občuti, da postaja močnejši; moč se izraža v hitrosti in pripravlja prostor užitku, užitku v vožnji. To lahko privede voznika osebnega vozila, da hoče uživati opojnost hitrosti, kar je značilni izraz povečanja njegove moči.

Prосто razpolaganje s hitrostjo, možnost, da po mili volji pritiska na plin, da pridobi čas in prostor, tako da premaga druge voznike in si jih skorajda »podredi«, postane za voznika vir zadovoljstva, ki prihaja iz oblasti.

⁸ Socialna komisija Francoske škofovske konference je v pastoralni spodbudi za varnost prometa izjavila: »Po mnenju psihologov vozniki pogosto rabijo svoje vozilo zelo neodgovorno in celo nevarno. Avto, tovornjak in motorno kolo postajajo tako simbol moči, netolerantnosti, razkazovanja, kdaj celo nasilja. Voznik kdaj izraža razpoloženja in drže, ki jih v vsakdanjem življenju ne kaže ... Takšna cestna negotovost je resnično pohujšanje, ki more prebuditi premislek vseh voznikov in jih spodbuditi k spremembi njihovega ravnanja«, v: *Sécurité routière: un défi évangélique*, 24. oktobra 2002: www.cef.fr/catho/actus/communiqués/2002/commu20021029securiteroutiere.php.

Nečimrnost in osebno poveličevanje

26. Vozilo se na poseben način ponuja kot predmet lastnikovega razkazovanja in sredstvo za prekašanje drugih ter vzbujanje zavisti. Človek se tako istoveti s strojem in z njegovo pomočjo uveljavlja svoj jaz. Ko hvali svoje vozilo, v bistvu hvali sebe, saj je njegovo, predvsem pa ga sam vozi. Potolčeni rekordi, dosežene hitrosti so nekaj, s čimer se številni, tudi ne več rosno mladi vozniki hvalijo z največjim užitkom; ni težko ugotoviti, kako ne prenesejo tega, da bi jih imeli za slabe voznike, čeprav z lahkoto prepoznamo, da takšni so.

Vedenjska neuravnovešenost in njene posledice

Različne oblike

27. Neuravnovešeno obnašanje je odvisno od človeka in okoliščin: neprijaznost, neprimerne kretnje, zmerjanje, preklinjanje, pomanjkanje čuta odgovornosti, hudo kršenje prometnih predpisov. Pri nekaterih voznikih se vedenjska neuravnovešenost kaže v blagi obliki, pri drugih v hudih izpadih, ki so odvisni od značaja, stopnje izobrazbe, nesposobnosti za samoobvladovanje in zaradi pomanjkanja čuta odgovornosti.

Nebolezenska oblika

28. Takšne izpade srečamo pri številnih sicer uravnovešenih ljudeh. Pojave vedenjske neuravnovešenosti, ki lahko imajo hude posledice, je vendarle mogoče spraviti v meje psihološke normalnosti.

29. Pri vožnji avtomobila prihajajo do izraza podzavestna nagnjenja, ki jih človek običajno, ko ni na cesti, lahko »nadzoruje«, med vožnjo pa se ta sprevračajo v primitivne oblike vedenja. Vožnja bi morala biti enako kot vsaka druga družbena dejavnost takšna, da bo urejala zahteve jaza in omejitve, ki jih nalagajo pravice drugih.

Skratka, vozilo prispeva k temu, da se človek pokaže v »primitivni luči«, kar pa je lahko precej neprijetno. Na to nevarnost je treba računati, se z vsem plemenitim nagnjenjem človeškega duha odzivati odgovorno in obvladovati samega

sebe, da bi preprečili izraze psihološke nezrelosti (regresije), ki je pogosto povezana z uporabo prevoznega sredstva.

4. Moralni vidiki vožnje

Voziti pomeni »živeti z drugimi«

30. »Živeti z drugimi« je človekova temeljna razsežnost, zato mora postati ta pot bolj človeška. Med vožnjo voznik ni nikoli sam, čeprav nima ob sebi nikogar. Voziti v dejansko pomeni posebno vrsto razmerja, približevanja, vključevanja v skupnost. Takšna sposobnost »življenja z drugimi«, takšno sožitje, predpostavlja odnose z drugimi, terja od voznika nekaj stvarnih in posebnih odlik: obvladovanje samega sebe, previdnost, vljudnost, primerno ustrežljivost in poznavanje prometnih predpisov. Človeku, ki potrebuje pomoč, je treba nesebično pomagati ter tako dati zgled ljubezni in gostoljubnosti.

Voziti pomeni obvladovati samega sebe

31. Človekovo vedenje se kaže v sposobnosti nadzorovanja in obvladovanja, v tem, da se ne prepustimo nagonom. Odgovorna vzgoja za sposobnost nadzorovanja in obvladovanja sebe je pomembna tako za psihološko raven voznika kot zaradi velike škode, ki jo lahko ob nesreči povzroči življenju in integriteti človeka ter dobrinam.

Etični vidiki

32. Vedenje voznikov se je kot družbeno dejstvo v svojem razvoju včasih odvijalo na meji etičnih pravil. Kakor opažamo, se je tako poglobljalo veliko nasprotje med nenehnim razvojem prevoznih sredstev ter neprestanim povečevanjem in katičnostjo cestnega prometa, kar je slabo vplivalo na voznike in pešce.

33. Da bi postavili temeljna etična načela, ki morajo urejati »profesionalnost« uporabnikov ceste, je treba predvsem preudariti nevarnost, ki za ljudi in dobrine izvira iz cestnega prometa. V nevarnosti so voznik, njegovi (so)potniki in vsi drugi vozniki. Kršitev temeljnih etičnih pravil preprečuje

uporabnikom ceste, da bi uživali lastne pravice, v nevarnost pa spravlja tudi dobrine.

34. Dolžnosti varovanja dobrin pa ne krši samo nepreviden voznik, marveč tudi tisti, ki ne poskrbi za to, da bi bilo vozilo ali prevozno sredstvo tehnično brezhibno, ker zane-marja redni tehnični pregled. Spoštovati je treba dolžnost rednega pregleda vozila.

35. Omeniti je treba tudi vožnjo brez ustrezne psihofizične sposobnosti zaradi čezmernega pitja alkoholnih pijač in jemanja drugih poživil ali mamil, zaradi izčrpanosti ali zaspanosti. Gre za nevarnosti, ki jih povzročajo »majhna mestna vozila« (*city cars*), če jih vozijo zelo mladi, pa tudi odrasli brez vozniškega dovoljenja, ter drzna uporaba mopedov in motor-nih koles.

36. Zaradi tega javne oblasti sprejemajo kazenske določbe, s katerimi želijo zavarovati pravice in preprečiti škodo, ki jo povzročajo nesreče. Žal pa obveznost teh pravil v vsakdanjem življenju ne šteje povsem, vozniki njihov pomen zave-stno in z lahkoto zmanjšujejo ali naravnost prezirajo, češ da spadajo v območje kazenskega prava, se pravi med dogodke, ki jih nimajo za redne, temveč izredne. To postavlja voznika v položaj, da brezskrbno krši pravila, saj upa, da ga oblasti ne bodo zalotile v prestopku in kaznovale.

37. S tem v zvezi je vsekakor vedno nujnejša vzgoja za kul-turo življenja in za uveljavitev zapovedi »Ne ubijaj!«. Prav tako so zelo koristne različne pobude (kampanje) za varnost v ce-stnem prometu, za izboljšanje javnih prevoznih sredstev, za varne ceste, za primerno signalizacijo in ureditev prometnih poti, za odpravo nezavarovanih železniških prehodov in oza-veščanje javnosti, do česar naj bi pripeljala posebna združe-nja za sodelovanje med uporabniki in uslužbenci v cestnem prometu.

Vožnja in nevarnosti

38. Ko voznik sede za volan, se mora zavedati svoje odgo-vornosti; ne sme se bati, da se lahko vsak trenutek zgodi

prometna nesreča. Kljub na splošno dobri kakovosti sodobnih komunikacijskih poti v razvitih deželah pa je nespametno voziti »lahkomiselno«, kot da ne bi bilo nevarnosti. Do vožnje moramo imeti enak odnos, kakršnega imamo do uporabe nevarnega orodja, se pravi, da moramo biti zelo previdni.

39. To dokazujejo številke. Če izhajamo iz svetovne proizvodnje motornih vozil, naj poudarimo, da jih je bilo leta 2001 skoraj 57 milijonov, medtem ko jih je bilo leta 1950 le 10 milijonov in pol. V 20. stoletju je po ocenah v cestnih nesrečah umrlo skoraj 35 milijonov ljudi, dodati pa je treba še okoli poldrugo milijardo ranjenih. Samo leta 2000 je izgubilo življenje 1.260.000 ljudi; vredno pa je pripomniti, da je za kakšnih 90 % vseh nesreč kriv človeški dejavnik.

Poleg vrste posledic pri ranjenih, ki ostanejo zelo pogosto trajno prizadeti, ne smemo pozabiti na škodo, povzročeno družinam ponesrečencev. Ob škodi, ki jo utrpijo ljudje, je vsekakor treba upoštevati velikansko škodo na gmotnih dobrinah.

40. Vse to je resnična tragedija in velik izziv za družbo in Cerkev. Ne preseneča, da se je *Generalna skupščina Organizacije združenih narodov* s tem vprašanjem jasno soočila na plenarnem zasedanju aprila 2004, ki je bilo posebej posvečeno varnosti v cestnem prometu. Z natančnimi priporočili o varnosti v cestnem prometu je želela povečati občutljivost javnega mnenja za obseg tega pojava.⁹

41. Papež Pavel VI. je izjavil: »Preveč krvi se vsak dan prelije v nesmiselnem spopadu med hitrostjo in časom. In medtem ko se mednarodna telesa prizadevno posvečajo zdravljenju boleče tekmovalnosti, medtem ko smo priče čudovitemu napredku pri osvajanju veselja, medtem ko iščemo primerne sredstva za zdravljenje globokih ran lakote, nevednosti in bolezni, je žalostno, da je vsako leto po vsem svetu nešteto človeških življenj žrtev te nedopustne usode. Javna zavest se

---

⁹ Prim. *General Assembly Plenary Meeting and expert Consultation on the Global Road Safety Crisis*, 14-15 aprile 2004.

mora zganiti in obravnavati to vprašanje kot eno najtežjih, saj vzbuja sočutje in pozornost celega sveta.«¹⁰

Obveznost cestnoprometnih predpisov

42. Ko voznik s svojo vožnjo spravlja v nevarnost življenje drugih in svoje lastno, ko ogroža človekovo telesno in duševno integriteto, pa tudi pomembne gmotne dobrine, zagreši hudo malomarnost, četudi s takim vedenjem ne povzroči prometne nesreče, saj v vsakem primeru veliko tvega. Treba je namreč dodati, da se veliko prometnih nesreč zgodi prav zaradi neprevidnosti.

43. Cerkveno učiteljstvo se je jasno izreklo o teh vprašanjih: »Pogosto žalostne posledice kršitev cestnoprometnih predpisov dajejo tem predpisom značaj veliko strožje notranje obveznosti, kot navadno mislimo. Vozniki se ne smejo zanašati samo na svojo lastno previdnost in spretnost, da bi se izognili nesrečam, temveč morajo ohranjati pravo mero varnosti, če se želijo sami rešiti pred neprevidnimi vozniki in preprečiti nepredvidljive kritične situacije.«¹¹ Kajti »upravičeno se civilni predpisi človeškega sožitja opirajo na veliko zapoved »Ne ubijaj!«, ki izhaja iz večno veljavnega dekaloga in je za vse ljudi Gospodova sveta zapoved«.¹²

44. Potrebno je torej, »da si z vestnim spoštovanjem cestnoprometnih predpisov vsakdo prizadeva za ustvarjanje »prometne kulture«, utemeljene na že sprejetem pojmovanju

¹⁰ Pavel VI., *Govor udeležencem mednarodnega pogovora glede moralnosti udeležencev v prometu*; v: *Insegnamenti di Paolo VI*, vol. III (1965) 500; prim. tudi Benedikt XVI., *Molitev Angelovega češčenja v nedeljo*, 20. novembra 2005, v: *L' Osservatore Romano*, 21.–22. novembra 2005, 6.

¹¹ Pij XII., *Govor Mednarodni zvezi za cestni promet*: n. d., 275; prim. Belgijski episkopat, *Pastoralno pismo o morali v cestnem prometu (Lettre pastorale sur la morale de la circulation routiere*, Malines, 15. januarja 1966, v: *Pastoralia* (1966), n. 8, foglio 1 verso, col. III.

¹² Janez XXIII., *Spoštovanje človeškega življenja kot osnova za učinkovitost cestne discipline (Il rispetto della vita umana fondamento di efficace disciplina stradale)*, v: *Discorsi, Messaggi, Colloqui del Santo Padre Giovanni XXIII*, vol. III (1961) 383.

pravic in dolžnosti vsakega človeka in na doslednem ravnanju, ki iz tega izhaja». ¹³

45. Teološka, etična, pravna in tehnična načela podpirajo krepitev moralnega čuta pri uporabi prometnih poti. »Takšna načela temeljijo na dolžnem spoštovanju človeškega življenja, na človekovi osebi, o kakršni govori Sveto pismo od prve strani naprej. Človek je sveta stvar: ustvarjen je bil po božji podobi in sličnosti (prim. 1 Mz 1,26), odrešen z neprecenljivo Kristusovo krvjo (prim. 1 Kor 6,20; 1 Pt 1,18–19), včlenjen v Cerkev, v občestvo svetnikov, s pravicami in vzajemno, učinkovito in iskreno ljubeznijo do bratov in sester, v skladu z nasvetom apostola Pavla: 'Ljubezen naj bo brez hinavščine ... Drug drugega ljubite z bratovsko ljubeznijo. Tekmujte v medsebojnem spoštovanju' (Rim 12,9–10) «. ¹⁴

Moralna odgovornost uporabnikov cest

46. Jasno je, da si niti avtomobilisti ali motoristi niti kolesarji ali pešci ne želijo usodnih posledic povzročene prometne nesreče in nikakor nimajo namena škodovati življenju ali dobrinam drugih. Vendar pa gre za posledice zavestnega dejanja, zato smemo upravičeno govoriti o moralni odgovornosti.

»Da se slab učinek prišteva, je potrebno, da ga je bilo mogoče predvidevati in da ima tisti storilec možnost, da se mu izogne, npr. v primeru, ko voznik da v pijanosti do smrti povoziti človeka.« ¹⁵ Ko človek vozi in ne izpolnjuje pogojev za vožnjo (ko je na primer nepreviden, ko ni sposoben voziti itd.), spravlja v nevarnost življenje in gnotne dobrine. Lahko bi ravnal drugače, pa ni, zato je to kršenje moralnega zakona.

47. Moralna odgovornost uporabnika ceste, voznika ali pešca, izhaja iz obveznega spoštovanja pete in sedme zapo-

¹³ Janez Pavel II., *Za kulturo na cesti; proti množici nesreč (Una cultura della strada. Contro i troppi incidenti)*, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol. X, 3 (1987) 22.

¹⁴ Pavel VI., *Govor udeležencem mednarodnega pogovora glede moralnosti udeležencev v prometu*, v: *Insegnamenti di Paolo VI*, vol III (1965) 499.

¹⁵ *Katekizem katoliške Cerkve*, Ljubljana 1993, 1737.

vedi: »Ne ubijaj!« in »Ne kradi!«. Najhujši grehi zoper človeško življenje, zoper peto zapoved, so samomor in umor, vendar ta zapoved zahteva tudi spoštovanje lastne in tuje telesne in duševne integritete.

Dejanji zoper ti dve zapovedi sta nepremišljena raztresečnost in nemarnost, katerih moralno težo merimo po stopnji njune predvidljivosti in namernosti. To pomeni, da Gospodova zapoved poleg prepovedi neposrednega ubijanja, povzročanja ran ali pohabljanja prepoveduje vsako dejanje, ki bi lahko takšno škodo povzročilo posredno. Enako velja za škodo, storjeno dobrinam bližnjega.

48. Moralni zakon prepoveduje brez upravičenega vzroka kogarkoli spraviti v resno nevarnost pa tudi zavrniti pomoč človeku, ki se je znašel v nevarnosti. Po drugi strani pa *Katekizem katoliške Cerkve* uči, da nas »krepost zmernosti« vodi do tega, »da se izogibamo vsem pretiravanjem, zlorabi jedi, alkohola, tobaka in zdravil«. Saj si »tisti, ki v stanju pijanosti ali čezmernem opoju hitrosti ogrožajo varnost drugega ali svojo lastno varnost na cestah, na morju ali v zraku si nakopljejo veliko krivdo«. ¹⁶

5. Krščanske kreposti voznika in njegovih »deset zapovedi«

Ljubezen do bližnjega in služba človeku

49. Papež Pij XII. je že leta 1956 takole spodbujal avtomobiliste: »Ne pozabljajte na spoštovanje do drugih uporabnikov cest, bodite prijazni do drugih voznikov in do pešcev, ravnajte zakonito in vsem izkazujte pripravljenost za pomoč. Krotite svoje bahaštvo, da boste znali premagovati pogosto zelo naravno neučakanost, in včasih žrtvujte malo svoje časti ter pokažite tisto uglajenost, ki je znamenje resnične ljubezni. Tako se lahko izognete neprijetnim pripetljajem, pa tudi prispevate k temu, da iz avtomobila naredite še koristnejše

---

¹⁶ *Prav tam*, 2290.

sredstvo za vas same in za druge, pripravno, da vam priskrbi čim večje zadovoljstvo.«¹⁷

50. Ta papeška spodbuda je veliko pozneje odmevala v listini Belgijske škofovske konference, ki je povabila voznike, naj gojijo »duha prijaznosti in ljubezni, prizanesljivo dajejo prednost nerodnim začetnikom, skrbno pazijo na starejše in otroke, na kolesarje in pešce ter se obvladajo ob prekrških, ki jih storijo drugi. Krščanska solidarnost spodbuja vse udeležence v prometu k velikodušnemu služenju, k nesebični pomoči ranjencem in starejšim, zlasti še otrokom in prizadetim.«¹⁸ Ob skrbi za telo pa ne smemo pozabiti na duhovno pomoč, ki je v številnih primerih prav tako nujna.

51. Izkazovanje ljubezni ima pri vozniku dvojno razsežnost. Prva se kaže v odnosu do lastnega vozila, pri katerem je treba skrbeti za tehnično brezhibnost, da ne bi zavestno spravili v nevarnost lastnega življenja in življenja drugih. Pravilen odnos do lastnega vozila tudi pomeni, da od njega ne zahtevamo, česar ne zmore.

Druga razsežnost zadeva ljubezen do potnikov, katerih življenja ne smemo spraviti v nevarnost z zgrešenimi in nepremišljenimi potezami, ki bi lahko povzročile škodo njim in pešcem. Ko uporabljamo besedo »ljubezen«, želimo poudariti številne oblike, v katerih se izraža pristna ljubezen, to je spoštovanje, uglajenost, preudarnost itd. Dober voznik prijazno odstopi prednost pešču, ne čuti se prizadetega, če ga kdo prehititi, ne ovira tistega, ki želi voziti hitreje, se ne maščuje.

Krepost previdnosti

52. To krepost so vedno predstavljali kot eno najpomembnejših in najpomembnejših v cestnem prometu. To potrjuje naslednje besedilo: »Druga krepost, na katero ne smemo pozabiti, je previdnost. Ta terja pravo mero raznovrstnih ukrepov, ki so koristni, ko se lahko kadarkoli zgodi kaj

¹⁷ Pij XII., *Članom Avtomobilskega kluba Roma*, v: *Discorsi e Radimessaggi di S. S. Pio XII.*, vol XVIII (1956) 89.

¹⁸ Belgijski škofje, n. d., list 2 prednja stran, kol. II.

nepredvidljivega.«¹⁹ Gotovo ne ravna previdno, kdor se med vožnjo zabava s telefoniranjem ali televizijo.

53. V zvezi s previdnostjo še to: »Uporabniki ceste ne smejo voziti s preveliko hitrostjo, upoštevati morajo čas, ki je teoretično in psihično potreben za zaviranje; ne smejo preceenjovati svoje sposobnosti in pripravljenosti; nenehno morajo biti zbrani in se ne raztresati s kramljanjem. V zvezi s tem se morajo tudi sopotniki zavedati svoje odgovornosti.«²⁰

Krepost pravičnosti

54. Ni dvoma, da mora vsak človeški odnos temeljiti na pravičnosti, še toliko bolj, ko gre za življenje samo. Cerkev se sklicuje na to krepost, odkar se zanima za vprašanja prometa. Spomnimo ob tem na naslednjo spodbudo: »Pravičnost od voznika zahteva polno in natančno poznavanje cestno-prometnih predpisov. Kdor je na cesti, namreč mora poznati pravila in jih upoštevati. Avtomobilist je poleg tega dolžan med vožnjo skrbeti za primerne telesne in duševne sposobnosti. Opit ne sme nikoli sestiti za volan in nihče mu tega ne sme dovoliti. Bolj kot katerikoli drug človek je dolžan biti trezen: alkohol namreč povzroča evforično stanje in zmanjšuje duševno prisebnost do točke, ki je lahko usodna.«²¹

55. Zaradi pravičnosti »mora uporabnik ceste poravnati škodo, ki jo povzroči drugemu. Če je v vesti zanjo odgovoren, se mora truditi, da jo žrtvi ali njenim bližnjim sorodnikom primerno povrne. Čeprav je do škode prišlo neodvisno od njegove volje, jo je v vesti prav tako dolžan povrniti v skladu z zakonom; v primeru izpodbijanja in sodne obravnave mora razsodbo spoštovati.«²²

56. Po drugi strani pa je treba tudi sorodnike žrtev spodbujati k odpuščanju povzročitelju smrtne nesreče, kar je –

¹⁹ Španski škofje, *Pastoralna spodbuda o krščanskem duhu v prometu (Esortazione Pastorale Spirito cristiano y trafico)*, n. 7, v: *Ecclesia*, n. 1481, 21. julija 1968.

²⁰ Belgijski škofje, n. d.

²¹ Prav tam, col. I.

²² Prav tam.

resda težko – znamenje človeške in krščanske zrelosti. V tem postopku odpuščanja je koristna, če že ne nujna, duhovna pomoč duhovnika ali pastoralnega delavca in primerno obhajanje »dneva sprave«. ²³

Krepost upanja

57. Upanje je naslednja krepost, ki mora odlikovati voznika in potnika. Kdo se odpravlja na pot, odpotuje namreč z upanjem, da bo varno došel na cilj, da bo opravil posle ali užival v naravi, obiskal slovite kraje, si nabral spominov ali spet objel svoje drage. Čeprav je treba računati s težavami in z nevarnostmi na poti, je za vernega razlog upanja prepričanje, da s človekom potuje Bog in ga pred nevarnostmi varuje. V moči božje družbe in človekovega sodelovanja bo človek došel na cilj.

58. Četudi je Bog skala, na katero se krščansko upanje opira, je katoliška pobožnost dobila pri njem številne priprošnjike, njegove in naše resnične prijatelje, božje angele in svetnike, katerim se priporočamo v varstvo, da bi z božjo milostjo premagali nevarnosti na poti. Spomnimo se na sv. Krištofa (Kristusovega prenašalca), na varstvo angela varuha, nadangela Rafaela, ki je spremljal Tobija (prim. Tb 1,1 sl.) in ki ga Cerkev prišteva med zavetnike popotnikov. Poleg tega so pomenljivi vzdevki, s katerimi se v zvezi s potovanjem obračamo k preblaženi Devici. Priporočamo se ji namreč kot Mariji popotnici, Devici romarici, podobi potujoče žene. ²⁴

59. Ob zatekanju k nebeškim priprošnjikom ne smemo pozabiti na pomen križa in se pokrižati, preden gremo na pot. S tem znamenjem se izročimo v varstvo Presvete Trojice. Usmerja nas predvsem k Očetu kot izviru in cilju: ob tem se spomnimo besed iz psalma: »Zakaj svojim angelom bo zate zapovedal, naj te varujejo na vseh tvojih potih« (Ps 91,11).

²³ Prim. »Dan sprave«, v: *L' Osservatore Romano*, 13.–14. marca 2000, 8–9.

²⁴ Prim. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, *Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov*, 15.

Znamenje križa nas nadalje povezuje z Jezusom Kristusom, našim voditeljem (prim. Jn 8,12). Srečanje na poti v Emavs (prim. Lk 24,13–35) nam zagotavlja, da gre Gospod naproti vsakemu, ki je na poti, se nastani v hiši tistega, ki ga povabi, in potuje z nami, sedeč ob naši strani.

Znamenje križa nas končno izroča Svetemu Duhu, Gospodu, »ki daje Življenje«. ²⁵ On razsvetljuje pamet in tistemu, ki ga prosi pomoč, naklanja dar previdnosti, da bi lahko prišel na cilj. To potrjuje tudi pesem *Pridi, Stvarnik, Sveti Duh: »Vodi vse, ki so zašli!«*

60. Na potovanju lahko molimo tudi ustno, in sicer izmenjaje s spremljevalcem, na primer rožni venec. ²⁶ Zaradi enakomernega ritma in ponavljanja taka molitev ne raztresa voznika. Pomaga nam, da se počutimo potopljeni v božjo navzočnost, da ostajamo v božjem varstvu in v nas budi željo po občestvenem, ali, če je to mogoče, bogoslužnem obhajanju molitve na »duhovno strateških« točkah ceste ali železnice (v svetiščih, cerkvah in kapelah, tudi premičnih).

»Deset zapovedi« za voznika

61. V želji, da bi avtomobilist spoštoval opisane kreposti, je nekdo sestavil njemu na kožo pisan poseben »dekalog«, podoben desetim besedam, zapisanim v obliki Gospodovih zapovedi. Prinašamo ga v nadaljevanju v indikativni obliki, čeprav bi ga lahko izrazili tudi drugače:

1. *Ne ubijaj.*

2. *Cesta naj ti služi za povezovanje med ljudmi in ne za povzročanje škode.*

3. *Prijaznost, poštenost in previdnost naj ti pomagajo pri premagovanju nepredvidenih težav.*

²⁵ *Katekizem katoliške Cerkve*, 485; Janez Pavel II., *Okrožnica O Svetem Duhu (Dominum et vivificantem)*, Cerkveni dokumenti 32, Ljubljana 1986, 66 (v: AAS LXXVIII / 1986/ 896).

²⁶ Prim. Janez Pavel II., *Homilija na letališču Leonardo da Vinci v Rimu*, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol. XIV, 2 (1991) 1351; prim. tudi Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, *Rožni venec migrantov (Il Rosario dei Migranti)*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004.

4. Bodi velikodušen in pomagaj bližnjemu v potrebi, zlasti če je žrtev prometne nesreče.

5. Naj ti avtomobil ne bo sredstvo za razkazovanje moči in oblasti niti za grešno priložnost.

6. Potrpežljivo prepričaj mlade in druge, da ne bodo sedali za volan, ko za to niso sposobni.

7. Podpiraj družine, žrtve prometnih nesreč.

8. Ob primernem času pripravi srečanje med žrtvijo in povzročiteljem prometne nesreče, da bi lahko okusila osvobajajočo izkušnjo odpuščanja.

9. Varuj tiste, ki so na cesti najbolj nebogljeni in slabotni.

10. Bodi odgovoren do drugih.

6. Poslanstvo Cerkve

Oznanilo v težkih in razburljivih okoliščinah

62. Opozarjanje na nevarne okoliščine, na primer na tiste, ki jih povzroča promet, je sestavni del poslanstva Cerkve, sodi namreč k izpolnjevanju njenega preroškega poslanstva. Skrb zbuja veliko število prometnih nesreč, pri katerih lahko nosijo precejšnjo odgovornost tudi pešci. Poleg tega je treba opozarjati na nekatera avtomobilska cestna tekmovanja, tudi nezakonita, ki prinašajo s seboj hudo tveganje.

63. Precej običajno je iskati vzroke prometnih nesreč v razmerah na cestišču ali v tehničnih pomanjkljivostih. Treba je poudariti, da največjemu številu avtomobilskih nesreč botruje velika in neupravičena lahkomiselnost, če ne celo voznikova ali peščeva neumnost in prevzetnost, torej človeški dejavnik.

Cestnoprometna vzgoja

64. Ob tako zapletenem vprašanju morata Cerkev in država – vsaka v mejah svojih pristojnosti – storiti več kot zgolj opozarjati. Prizadevati si morata za ustvarjanje splošne in javne zavesti o varnosti v cestnem prometu in z vsemi sredstvi spodbujati ustrezno, primerno vzgojo voznikov pa tudi potnikov in pešcev.

65. Naj spomnimo, da je za dobro izvedbo neke akcije na splošno potrebno troje: najprej vedeti, kaj je treba storiti, nato hoteti to izpeljati in končno dovolj razviti vrsto potrebnih refleksov in navad, da bi to vestno, natančno in hitro izvršili. To velja tudi za vzgojo v cestnem prometu: ta mora pritegniti razum, voljo, pa tudi ravnanje.

66. S tem namenom si bo Cerkev prizadevala za vzgojo vesti in pospeševanje cestnoprometne vzgoje, ki bo upoštevala navedene tri sestavine: vedeti, kaj je treba storiti, zavedati se nevarnosti, odgovornosti in obveznosti, ki iz tega izhajajo za voznike in pešce; to pozorno in predano narediti ter, končno, razvijati potrebne reflekse in navade za natančno ravnanje, ki ne bi dovoljevalo tveganja in neprevidnosti.

67. Da bi te namene dosegli, ne smemo zanemariti prizadevanj družine, vzgojnih možnosti, ki jih imajo župnije, laiška združenja in cerkvena gibanja, zlasti ko gre za otroke in mlade.

68. Vse to pomeni, da je treba prebujati in opogumljati to, kar bi lahko imenovali »etika v cestnem prometu«, ki ni drugačna od etike nasploh, je pa njena aplikacija.

Na koga se obrniti

69. Pomembno vprašanje je, komu je cestnoprometna vzgoja namenjena. V mislih imamo predvsem »dejavne« udeležence. Ker je vprašanje cestnega prometa povezano s skupnim dobrim, je z vzgojo avtomobilistov, motoristov in pešcev povezana cela vrsta dejavnikov in družbenih ustanov, posamezniki in družine, družba na splošno in javne oblasti.

70. Posameznik je moralno dolžan spoštovati pravila cestnega prometa; zato mora imeti znanje, ki je sad vzgoje, zastavljene tako, da pogloblja čut odgovornosti. Vloga družine je očitna in temeljna tudi za vzgojo v cestnem prometu, saj ta sodi med izobrazbo, ki jo je treba dati otrokom z dobro splošno izobrazbo.

Družba ima po svoji strani dolžnost in pravico, da se sooči s tem vprašanjem, saj gre za skupno dobro. Pojem družba

uporabljamo tu v širokem in raznolikem pomenu, ki obsega na primer šolo, zasebne pobude, društva, ustanove, tisk itd. S pojmom družba razumemo nadalje javne oblasti in javno upravo, kjer mora biti poseganje tudi na tem področju urejeno po načelu subsidiarnosti, kakor to velja na drugih področjih.²⁷

71. Med »pasivnimi« subjekti, ki jih je treba vzgojiti, nava-
jamo na prvem mestu otroke. Pravočasno jih je treba pripraviti na soočenje s prometom, v katerem bodo morali preživeti del svojega življenja, in to zaradi dveh temeljnih razlogov.

Najprej zato, ker je vzgoja otroka za to, da se zna ustrezno vključiti v promet, najboljšo sredstvo, s katerim lahko varuje svoje življenje. Veliko otrok namreč vsako leto umre na cesti, veliko pa je tudi takšnih, ki sicer ne izgubijo življenja, ostanejo pa omejeni v svojih sposobnostih in za vedno telesno in/ali duševno zaznamovani. Vzgoja otrok za ravnanje v prometu pa je tudi najboljšo zagotovilo, da bodo prihodnji rodovi na tem področju varnejši in neoporečni.

72. Poudariti je treba tudi nenadomestljivo vlogo šole, ki vzgaja in poučuje. Predvsem v šoli si lahko otrok za dolgo obdobje pridobi npravne (etične) osnove, kako ravnati v prometu in zakaj so potrebna cestnoprometna pravila. V šoli se nauči, da sodijo vprašanja prometa v najširši krog zapletenih vprašanj človeškega sožitja, za katero je prva zapoved upoštevanje drugih. V šoli se človek nauči zavestnega samoomejevanja pri uporabi in uživanju skupnih dobrin; tam se mora naučiti prijaznih in velikodušnih medčloveških odnosov.

73. Šola je ustanova, kateri družina zaupa zelo pomemben del svojih vzgojnih nalog. Tako postaja eno izmed najmočnejših in nenadomestljivih sredstev za celostno osebno vzgojo. Če šola ne bi izpolnjevala dolžnosti in skrbela tudi za področje cestnoprometne vzgoje, bi nastala nevarna vzgojna vrzel, ki bi jo bilo težko zapolniti.

---

²⁷ Prim. Pavel VI., *Govor udeležencem VII. kongresa nacionalnega združenja ustanov za pomoč*, v: *Insegnamenti di Paolo VI*, vol II (1964) 333.

74. Velika priložnost za vzgojo v cestnem prometu je ponujena tistim, ki si želijo pridobiti vozniško dovoljenje. To je posebna, očitno pomembna vzgojna stopnja, zlasti če kandidat za voznika pred tem ni bil deležen cestnoprometne izobrazbe. Avtošole imajo težko odgovornost, takšno pa ima tudi javna uprava, pristojna za opravljanje preizkusov znanja, ki jih mora vozniški pripravnik opraviti.

75. Druga skupina, ki jo je treba vzgajati, je množica uporabnikov prometnih poti. To niso samo vozniki, temveč tudi pešci, ki niso večši voznje in povečini niso imeli primerne cestnoprometne vzgoje. Številni, zlasti starejši, so prepočasni, da bi se lahko povsem varno vključevali v promet. Zato so veliko lažje žrtve ali povzročitelji prometne nesreče.

Poziv 2. vatikanskega cerkvenega zbora

76. Drugi vatikanski cerkveni zbor, na katerem je odmevalo in bilo posedanjeno dotedanje cerkveno učenje, je, ko je omenjal spremembe 20. stoletja in svaril pred golim individualizmom, z naslednjimi mislimi spet opozoril tudi na vprašanje prometa: »Globoko in hitro spreminjanje stvari posebno nujno zahteva, naj ne bo nikogar, ki bi se iz brezbriznosti za razvoj ali iz otrple lenobnosti vdajal zgolj individualistični etiki. Spolnjevanje dolžnosti, ki jo nalagata pravičnost in ljubezen, se vedno bolj uveljavlja na ta način, da vsakdo po svojih zmožnostih in po potrebah drugih prispeva k skupnemu blagru in da tudi pospešuje ter podpira tako javne kakor zasebne ustanove, ki služijo izboljševanju življenjskih razmer ljudi ... Drugi spet omalovažujejo nekatera pravila socialnega življenja, npr. zdravstvene ali prometne predpise, in ne uvidijo, da s takšno malomarnostjo postavljajo v nevarnost svoje lastno življenje in življenje drugih.«²⁸

77. Ko skušamo kar najbolj primerno in pastoralno odgovoriti na izzive sedanjega sveta, vidimo obsežno in prenovljeno področje apostolata, ki od pastoralnih delavcev zahteva, da so usposobljeni in delujejo v skladu s potrebami. V mislih

²⁸ Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu (1965), 30.

imamo na primer pastoralno skrb za voznike tovornjakov, ki prevažajo blago na velike razdalje, na voznike avtomobilov in avtobusov, na popotnike na cestah in železnicah, na vse, ki so odgovorni za varen promet, na uslužbence na bencinskih črpalkah in počivališčih itd.

78. To je tudi področje nove evangelizacije, kakršno si je tako zelo želel papež Janez Pavel II. Od tod izvira nujni klic, naj iščemo novih poti za prinašanje evangelija na pota sveta, tudi na tista, ki jih predstavljajo ceste in železnice, novi areopagi za oznanjevanje veselega oznanila Odrešenika Jezusa Kristusa.

7. Pastoralna potujočih

79. Ob tej za industrijsko in tehnološko napredno družbo nujni evangeljski dejavnosti – pozabiti seveda ne smemo niti na dežele v razvoju – želi Cerkev spodbuditi k zavzetemu izpraševanju vesti glede obveznosti pri pastoralni oskrbi potujočih in moralni odgovornosti pri kršenju cestnoprometnih pravil, da bi čim uspešneje preprečevali usodne posledice, ki iz tega izhajajo. Drugi vatikanski cerkveni zbor zato zahteva od škofov, naj njihova »posebna skrb ... velja tistim vernikom, ki zaradi življenjskih razmer ne morejo biti v zadostni meri deležni splošne in redne pastirske skrbi župnikov ali pa jo povsem pogrešajo«. ²⁹

Evangelizacija na območju prometa

80. Evangelizacija na območju cestnega prometa je namenjena temu, da bi tudi v tem značilnem okolju omogočala širjenje veselega oznanila in podeljevanje zakramentov, duhovno vodstvo, svetovanje (*counseling*) in versko vzgojo avtomobilistov, poklicnih prevoznikov, potnikov in vseh, ki so kakorkoli povezani s cesto in z železnico.

Potrebno je skupno prizadevanje, ki bi ozaveščalo ljudi o etičnih zahtevah, povezanih s prometom; nujno in primerno

²⁹ Odllok o pastoralni službi škofov (1965), 18.

je podpreti pobude in prizadevanja, ki pospešujejo etične in človeške vrednote tudi na območju cestnega in železniškega prometa, da bi se zaradi mobilnosti ljudje bolj povezovali med seboj.

V družbi je treba širiti evangeljsko oznanilo ljubezni in njeno upoštevanje tudi na območju prometa; najprej z utrjevanjem zavesti o moralnih dolžnostih vseh uporabnikov v prometu, s krepitvijo čuta odgovornosti in s spoštovanjem zakonov, ki preprečujejo neljube dogodke in gmotno škodo tretjih oseb.

81. Naslovniki te pastore so vsi, ki so kakorkoli povezani s cesto in z železnico, torej ne samo uporabniki, marveč tudi strokovnjaki in delavci na tem področju. Takšna pastorela želi nagovoriti ljudi našega časa v njihovem lastnem okolju, jim pomagati pri mirnem sožitju, pri izkazovanju medsebojne solidarnosti in pri povezovanju z Bogom ter tako prispevati k temu, da bi to okolje postalo bolj skladno s krščanskim oznanilom, pa tudi bolj človeško.

Zato bi bilo treba spet odkriti in pri uporabniku ceste in železnice v vsakdanjem življenju uveljaviti predvsem nesebično ljubezen, previdnost in pravičnost. Pri tej nalogi bi lahko veliko pomagala sredstva družbenega obveščanja, zlasti radio, ki je potnikov zvesti spremljevalec.

Katoliške radijske postaje bi morale na tem področju odigrati dejavnejšo vlogo tudi s pomočjo primernih, vsebinsko bogatih pesmi ter tudi z njimi prispevati k osebni vzgoji.

82. V zvezi s to posebno pastorelo poznamo v različnih državah nekatere resnično izvirne in koristne pobude. Pomislimo na primer na (stalne ali mobilne /pomične/) kapele ob avtocestah, na občasna bogoslužja ob velikih prometnih vozliščih, v okrepčevalnicah in na parkiriščih za tovornjake. Omenimo prodajalne verskih predmetov ali središča krščanske zbranosti in obveščanja za potnike in delavce na železniških in avtobusnih postajah, na prizoriščih velikih zborovanj, v župnijah, na samih avtocestah, na mejnih prehodih; na dejavnosti, ki jih vodijo duhovniki ter redovniki in redovnice ali pa laiški pastoralni delavci.

Ne smemo pozabiti na duhovno oskrbo prevoznikov in njihovih družin, na klube motoristov, tekmovalce relijev in podobnih shodov, na blagoslavljanje vozil, na »evropski dan brez avtomobila«, na narodno, škofijsko ali župnijsko obhajanje dneva ponesrečenih v prometu, na dan sprave, na sodelovanje s pastoralo turizma in romanj ter drugih področij mobilnosti, z duhovniki v (prometni) policiji, na avtošole itd.

83. Določena odgovornost za te pastoralne izzive je seveda zaupana škofovskim konferencam in ustreznim ustanovam katoliških vzhodnih Cerkva. Takšen apostolat zahteva nekaj organizacije ali vsaj narodno, škofijsko/eparhijsko ali krajevno središče, ki naj bi dajalo uradne napotke za delo te posebne začetne pastore. Za to bi bilo primerno imenovati narodnega voditelja (promotorja) in za začetek kakšnega škofijskega delegata, npr. duhovnika, čeprav ne za polni delovni čas, ali pa diakona, odgovornega za spodbujanje te posebne pastore.

To vsekakor tudi od pastoralnih ustanov zahteva bolj misijonarsko naravnano cerkveno zavest, ki bi bila, glede na področje, sposobna načrtovati in uresničevati nekakšno »pastorale v gibanju«, zaradi stvarne in učinkovite celostne ali integrirane pastore tudi pastorale mobilnosti. Kajti »na mobilnost sodobnega sveta mora Cerkev odgovoriti z mobilnostjo pastoralne ljubezni«. ³⁰ Priporočljiva so srečanja na raznih ravneh, ki bi med pastoralnimi delavci, zaposlenimi v apostolatu cestnega in železniškega prometa, prispevala k izmenjavi podatkov (informacij) in izkušenj, ki bi pomagale do bogatejših sadov na področju nove evangelizacije. ³¹

---

³⁰ Pavel VI., *Nagovor*, v: AAS 1 (1973) 591.

³¹ Prim. Papeški svet za pastorale migrantov in potujočih, *1. evropsko srečanje nacionalnih voditeljev za pastorale na poti*, *Sklepni dokument (Documento finale)*: www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/migrants/pc_migrants_doc_20021209_road_leur_pressrelease_it.shtml; prav tam, *1. mednarodno srečanje za pastoralootrok z ulice*, *Documento finale: People on the Move XXXVII* (2005) Suppl. 98, 97; prav tam, *1. mednarodno srečanje za osvoboditev žensk s ceste*, *Documento finale: People on the Move XXXVIII* (2006) Suppl. 102, 119.

84. S svojimi težavami je danes gibljivost (mobilnost) resnično znamenje časa, značilna za sodobno družbo po vsem svetu in kot takšna pomemben, neodločljiv izziv za ustanove, ljudi, pa tudi za Cerkev, ki ima na tem področju poslanstvo. Verujoči v Božjega Sina, učlovečenega, da bi odrešil človeštvo, ne morejo stati brez dela spričo tega novega obzorja, ki se odpira evangelizaciji, da bi v imenu Jezusa Kristusa spodbujala celovit napredek celega človeka in vsakega človeka.

*

Drugi del

PASTORALA ZA OSVOBODITEV ŽENSK Z ULICE

85. Stik »stranke« z žensko s ceste (s prostitutko) omogoča prevozno sredstvo, ki služi tudi kot prostor spolne usluge. Pastoralna oskrba ljudi s ceste mora obravnavati tudi te, žal, vsakdanje razmere in posvetiti veliko skrbi tistim, ki »žive« na cesti.

86. K temu pastoralnemu prizadevanju spodbuja učenje papeža Janeza Pavla II., ki razkriva izkoriščanje žensk: »Ko proučujemo eno izmed najbolj občutljivih področij ženskega vprašanja v svetu, ne moremo prezreti dolge in ponižujoče, čeprav pogosto 'skrite' zgodovine spolnega nasilja nad žensko. V zarji tretjega tisočletja ne moremo ostati neprizadeti in brezbrizni pred to stvarnostjo. Čas je, da ostro obsodimo vse oblike spolnega nasilja, ki imajo pogosto ženo za svoj predmet, in priključimo v življenje ustrezne zakonske določbe za njeno obrambo. Prav tako zaradi spoštovanja osebe ne smemo molčati glede razširjene uživaške in porabniške miselnosti, ki podpira načrtno izkoriščanje spolnosti, zavajajoč celo dekleta v rani mladosti v svet pokvarjenosti in v prodajanje lastnega telesa.«³²

³² Janez Pavel II., *Pismo ženskam*, v: *Mednarodno leto žensk*, Cerkevni dokumenti 62, Družina, Ljubljana 1996, 5. Naj ob tej priliki spomnimo, da je »Jezusovo ravnanje v odnosu do žensk s ceste, ki jih sreča na poti svojega odrešilnega poslanstva, odsev večnega božjega načrta; on je vsako od njih priključil k življenju, jo izvolil in jo v Kristusu ljubi (prim. Ef 1,1-5) ... Vsaka izmed njih je »kot ženska deležna osebnega dostojanstva« (Janez Pavel II., *Apostolsko pismo o dostojanstvu žene*, CD 40, Ljubljana 1989, 13). Prav tako se spomnimo besed Janeza Pavla II., ki jih je izrazil v *Poslanici za svetovni dan migrantov leta 1995*, 3. Sporočilo pisma je solidarnost, sprejemanje, obramba pred izkoriščanjem in varovanje ženske. Prim. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol XVII, 2 (1994) 118.

87. Papež Benedikt XVI. z naslednjimi jasnimi besedami uči, da smemo žensko prostitucijo uvrščati med oblike trgovanja z ljudmi: »Trgovina z ljudmi – predvsem z ženskami – cve-ti, kjer so priložnosti za izboljšanje življenjskih razmer ali pre-prosto za preživetje pičle. Tako lahko trgovci ponujajo »usluge« žrtvam, ki se jim pogosto še sanja ne, s čim se bodo morale soočiti. V nekaterih primerih so žene in dekleta izpostavljene izkoriščevalskemu delu skorajda kot sužnje, neredko pa tudi spolni industriji. Čeprav na tem mestu ne morem poglobljeno razčlenjevati posledic takšnega preseljevanja ljudi, se pridru-žujem obsodbi Janeza Pavla II. na račun razširjene uživaške in porabniške miselnosti, ki pospešuje načrtno izkoriščanje spolnosti (*Pismo ženskam*, 5). V tem je ves načrt odrešenja in osvoboditve, ki se mu kristjani ne smejo izogniti.«³³

1. Nekaj trdnih stališč

Prostitucija kot oblika suženjstva

88. Prostitucija je sodobna oblika suženjstva, ki lahko pri-zadene tudi moške in otroke. Žal pa je treba pripomniti, da je zaradi vrste zapletenih razlogov, tudi gospodarskih, družbenih in kulturnih, število prostitutk v svetu dramatično naraslo. Pomembno je priznati, da sodita spolno izkoriščanje in pro-stitucija, povezana s trgovino z ljudi, med nasilna dejanja, ki žalijo človeško dostojanstva ter hudo kršijo človekove pravice.

89. Nadalje je treba upoštevati dejstvo, da so ženske, vple-tene v prostitucijo, velikokrat občutile nasilje in spolne zlorabe vse od otroštva. V prostitucijo jih sili upanje, da bodo sebi in svojim družinam zagotovile ekonomsko preživetje, potreba, da se znebijo dolgov, ali pa odločitev, da se rešijo revščine v domovini, ker mislijo, da jim bo v tujini ponujeno delo spre-menilo življenje. Očitno je spolno izkoriščanje žensk posledica raznih krivičnih družbenih ureditev.

---

³³ Benedikt XVI., *Poslanica za svetovni dan migrantov in beguncev 2006 o vprašanju migracije kot znamenja časov*, v: *People on the Move XXXVII* (2005) št. 99, 52.

90. Številne ženske z ulice v tako imenovanem razvitem svetu prihajajo iz revnih dežel in mnoge izmed njih, v Evropi pa tudi drugje, so žrtve trgovine z ljudmi, ki je posledica naraščajočega povpraševanja »klientov«.

Preseljevanje, trgovina z ljudmi in človekove pravice

91. Povezavo med preseljevanjem, trgovanjem z ljudmi in človekovimi pravicami je opredelil *Protokol Združenih narodov* za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki.³⁴

Tisti, ki se izselijo, da bi ubežali revščini, in žrtve trgovine z ljudmi so v marsičem enako ranljivi, vendar obstajajo tudi pomembne razlike med migracijo, trgovanjem in tihotapljenjem ljudi. Zaradi političnih in makrorazvojnih vzrokov zadolžene in brezposelne ženske, ki odhajajo na tuje, da bi preživljale svoje družine ali skupnosti in jim pomagale, so v precej drugačnem položaju kot tiste, ki so žrtve trgovine z ljudmi.

92. Za učinkovito pastoralno delo je pomembno poznati dejavnike, ki potiskajo ali zvaljajo ženske v prostitucijo, zvijske, ki jih uporabljajo posredniki in izkoriščevalci, da bi jih imeli v oblasti, pota, ki vodijo iz domačih dežel v tuje, ter uradne ustanove za reševanje teh vprašanj. Mednarodna skupnost in številne nevladne organizacije vedno bolj množijo pobude, uperjene zoper kriminalne dejavnosti in v zaščito žrtev trgovine z ljudmi. Razvijajo namreč široko paleto dejavnosti, da bi ta pojav preprečevale, njegove žrtve pa spet vključile v družbo.

Kdo so žrtve prostitucije?

93. Žrtev prostitucije je človeško bitje, ki na različne načine »vpije«, da bi mu pomagali, ga osvobodili njegove sužnosti, kajti prodajati svoje telo na ulici običajno ni nekaj, kar bi si

---

³⁴ Prim. *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Person, Especially Women and Children, supplementing the United Nations convention against Transnational Organized Crime*, 15. 11. 2000.

človek izbral prostovoljno. Seveda ima vsak drugačno zgodbo, vse zgodbe pa so povezane z nasiljem, zlorabo, nezaupanjem in s pomanjkanjem samospoštovanja, s strahom in pomanjkanjem priložnosti. Vsaka žrtev nosi s seboj rane, ki jih je treba zdraviti, ko išče razmerja, ljubezen, varnost, naklonjenost, samopotrditve, boljšo prihodnost zase in za svojo družino

Kdo so »stranke«?

94. Tudi stranka je oseba z zelo zakoreninjenimi težavami. V nekem smislu je pri svojih štiridesetih letih (te starosti je večina »strank«) tudi ona suženj, vendar pa med njimi vedno bolj narašča število mladih od šestnajstega in osemnajstega do štiriindvajsetega leta. V porastu je tudi število moških, ki iščejo prostitutke bolj zato, da bi si jih podrejali, kot zaradi spolnega užitka. Gre za ljudi, ki v družbenih in osebnih odnosih doživljajo izgubo moči in »moškosti« in ne morejo vzpostaviti medsebojnega odnosa in spoštovanja. Takšni moški iščejo prostitutke, da bi okusili popolno prevlado in oblast nad žensko, čeprav le za nekaj časa.

95. »Stranki« je treba pomagati, da bo rešila svoje najgloblje osebne težave in našla primerno obliko za ureditev spolnega nagnjenja. »Kupovanje spolnosti« ne rešuje težav, ki so posledica razočaranja, pomanjkanja pristnih odnosov, samote, ki je danes značilna za številne življenjske usode ljudi. Učinkovit ukrep, ki bi pripeljal do spremembe v gledanju na spolno trgovino in ravnanju v zvezi z njo, bi lahko bila tesnejša vez med kazenskim zakonikom in družbeno obsodbo.

96. Odnos med moškim in žensko v številnih primerih ni odnos med enakima, kajti nasilje ali grožnja z njim daje moškemu pravice in oblast, ženske pa peha v molk in pasivnost. Z otroki so pogosto potisnjene na ulico ali pa jih ta sama pritegne zaradi nasilnih moških, ki so »ponotranjili« vzorce nasilja, povezane z ideologijami, izkristaliziranimi v družbenih strukturah. Zlasti je žalostno dejstvo, da pri zati-ranju in nasilju nad drugimi ženskami v vseh kriminalnih mrežah prostitucije sodelujejo tudi ženske.

2. Naloga Cerkve

Spodbujati osebno dostojanstvo

97. Cerkev je pastoralno odgovorna za obrambo in pospeševanje dostojanstva ljudi, ki jih izkoriščajo zaradi prostitucije, ter jim pri njihovi osvoboditvi vneto pomaga z ekonomskimi sredstvi, vzgojo in izobraževanjem.

98. Da bi odgovorila na te pastoralne potrebe, Cerkev opozarja na krivice in nasilje, zagrešeno nad prostitutkami, ter poziva moške in ženske dobre volje, naj si na vso moč prizadevajo za končanje spolnega izkoriščanja in tako podpirajo njihovo človeško dostojanstvo.

S solidarnostjo in oznanjevanjem veselega oznanila

99. V krščanskih skupnostih, med redovniki in redovnicami, cerkvenimi gibanji, novimi občestvi, katoliškimi ustanovami in združenji potrebujemo prenovljene solidarnosti, ki se bo bolj zavzeto in »vidno«^o posvetila pastoralni skrbi za ženske, izkoriščane zaradi prostitucije, skrbi, katere središče je izrecno oznanjevanje veselega oznanila o celostni osvoboditvi v Jezusu Kristusu, to je o krščanskem odrešenju.

100. Ko je šlo za izkazovanje potrebne pomoči ženskam so v teku stoletij redovne skupnosti, zlasti ženske, vedno prepoznavale znamenja časov, saj so odkrivale vrednost in pomen svojih karizem sredi novih družbenih razmer. Danes iščejo redovnice po svetu ob zvestem premišljevanju božje besede in družbenega nauka Cerkve nove oblike pričevanja za žensko dostojanstvo.

Redovnice ponujajo tudi ženskam z ulice široko paleto pomoči v sprejemnih centrih, stanovanjih in varnih hišah ter izvajajo programe izobraževanja in vzgoje. Kontemplativni redovi izkazujejo solidarnost z molitvijo in kolikor mogoče z gmotno pomočjo.

101. Pastoralni delavci nujno potrebujejo posebno izobraževanje, da bi razvili sposobnosti in strategijo za boj zoper prostitucijo in trgovino z ljudmi. Takšni programi so

zelo pomembni, saj uvajajo duhovnike, redovnike/redovnice in laike v preprečevanje teh pojavov ter jim pomagajo, da se žrtve spet vključijo v družbo. Pri tem je bistvenega pomena sodelovanje in izmenjava informacij med domačo Cerkvijo in Cerkvijo gostiteljico.³⁵

Večplasten pristop

102. Če hočemo uresničiti pastoralno prizadevanje za osvoboditev žensk z ulice, moramo delovati večplastno. To delovanje mora pritegniti moške in ženske ter v središče vsakega načrta postaviti človekove pravice.

103. Moški imajo pomembno nalogo, da si prizadevajo za doseg enakosti med spoloma, za ozračje vzajemnosti in pristne različnosti. Izkoriščevalce (»stranke« so v glavnem moški, trgovci, spolni turisti itd.) je treba primerno ozaveščati o lestvici življenjskih vrednot in o človekovih pravicah. Upoštevati morajo tudi, da Cerkev jasno obsoja njihov greh in krivico, ki jo počenjajo. To velja tudi za trgovino z ljudmi istospolne in transeksualne usmerjenosti.

104. Škofovske konference in ustrezne cerkvene ustanove katoliških vzhodnih Cerkev v deželah z razširjeno prostitucijo, ki je posledica trgovine z ljudmi, morajo opozarjati na to globoko družbeno rano. Treba je krepiti tudi spoštovanje, razumevanje, sočutje in ustrezno previdnost v obsojanju žensk, ki so se zapletle v mrežo prostitucije.

Škofe, duhovnike in pastoralne delavce je treba opogumljati, da se v okviru cerkvenega poslanstva s pastoralnimi sredstvi soočijo s to obliko suženjstva. Redovne ustanove naj se oprejo na moč svojih ustanov in združijo moči za primerne izobraževanje, vzgojo in ravnanje.

105. Vse pastoralne pobude naj poudarjajo krščanske vrednote, vzajemno spoštovanje, zdrave družinske in občestvene odnose, poleg tega naj si prizadevajo za nujno ravnotežje in sozvočje v medosebnih odnosih med moškimi in ženskami.

³⁵ Prim. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, *Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov*, 70-72.

Nadalje je nujno, da so različni načrti, sprejeti za repatriacijo in družbeno reintegracijo žensk, ujetnic prostitucije, deležni tudi primerne denarne podpore. Priporočamo tudi srečanja med verskimi združenji, ki se v različnih delih sveta ukvarjajo s takšno socialno pomočjo in osvobajanjem.

V zvezi s »strankami« je pomembno pritegniti duhovnike in računati z njihovo pomočjo bodisi pri vzgoji mladih, zlasti moških, bodisi pri zapletenem navezovanju človeške bližine, pa tudi pri vzgoji in duhovnem vodstvu.

106. Za odpravo spolnega izkoriščanja je potrebno tesno sodelovanje javnih in zasebnih ustanov.

Da bi imeli na voljo ustrezne podatke o tem zapletenem vprašanju, je nujno sodelovanje s sredstvi družbenega obveščanja. Cerkev si želi tudi sprejemanja in izvajanja zakonov, ki ščitijo ženske pred globoko rano prostitucije in trgovine z ljudmi. Prav tako je pomembno prizadevanje za učinkovita sredstva zoper ponižujoče predstavljanje ženske v reklamne namene.

Krščanske skupnosti je treba spodbujati za sodelovanje z državnimi in krajevnimi oblastmi v pomoč ženskam z ulice pri iskanju drugačnih virov preživljanja.

3. Reševanje žensk z ulice in reševanje »strank«

107. Pastoralno delo z žrtvami prostitucije dokazuje, da je njihovo »zdravljenje« dolgo in težavno. Ženske z ulice potrebujejo pomoč pri iskanju stanovanja, družinskega okolja in skupnosti, v kateri se bodo počutile sprejete in ljubljene, kjer si bodo lahko spet začele urejati življenje in prihodnost. To jim bo pomagalo, da si bodo povrnile samospoštovanje in samozaupanje, veselje do novega življenja, v katerem se ne bodo več počutile, kakor da nanje kažejo s prstom.

Osvobajanje in družbena reintegracija žensk z ulice zahtevata, da jih skupnost sprejme in razume; »zdravljenje« teh žensk pa bo olajšala pristna ljubezen in ponudba različnih možnosti za izpolnitev njihove potrebe po varnosti in boljšem življenju. Če v njih še vedno živi zaklad vere (prim. Mt 6,21) ali

če ga na novo odkrijejo, jim to lahko zelo pomaga, saj je zaupanje, da nas ima usmiljeni in velikodušni Bog rad, močna opora v dobrem.

108. Potencialne »stranke« pa, nasprotno, potrebujejo temeljite prevzgoje, kar zadeva spoštovanje do žensk in njihovega dostojanstva, medosebnih vrednot in celotnega področja medčloveških odnosov in spolnosti. V družbi, ki močno ceni denar in »blaginjo«, so zdravi odnosi in spolna vzgoja nujni za celostno vzgojo ljudi.

Takšna vzgoja mora osvetljevati resnično naravo medosebnih odnosov, ki ne temeljijo na samoljubju ali izkoriščanju, temveč na osebnem dostojanstvu, saj je treba drugega spoštovati in ceniti predvsem kot božjo podobo (prim. 1 Mz 1,27). V tej zvezi je treba verujoče opozarjati, da je greh žalitev Gospoda, zato se ga je treba izogibati z vsemi močmi in iskreno zaupati v delovanje božje milosti.

Vzgoja in raziskovanje

109. Pomembno je, da se vprašanja prostitucije lotimo s krščanskim pogledom na življenje. Tako bo treba delati z mladimi v šolah, po župnijah in v družinah, če želimo pri njih razviti pravilno razmišljanje o človeških in krščanskih odnosih, o spoštovanju, dostojanstvu, človekovih pravicah in spolnosti.

Učitelji in vzgojitelji morajo upoštevati kulturno okolje, v katerem delajo, vendar ne smejo dovoliti, da bi jim zadrega preprečila primeren pogovor o teh stvareh, saj morajo mlade ozaveščati in v njih zbujati zdravo skrb, ko gre za zlorabo spolnosti.

110. Vzroki nasilja v družini in njegov učinek na ženske je treba obravnavati na vseh družbenih ravneh, zlasti še, kako vpliva na družinsko življenje. Praktične posledice »iz notranjosti izvirajočega« nasilja je treba jasno prepoznati tako pri moških kot pri ženskah.

111. Vzgoja in ozaveščanje sta bistvena pripomočka za soočanje s krivico v odnosu med moškim in žensko ter za vzpo-

stavljanje enakopravnosti ob upoštevanju dejanskih razlik. Tako moški kakor ženske se morajo zavedati pojava spolnega izkoriščanja ter poznati svoje pravice in odgovornost.

Še posebej moški potrebujejo pobud, ki bi reševale problematiko nasilja nad ženskami, spolnosti, aidsa, očetovstva in družine; pobud, ki bi v duhu vzajemnosti prispevale k spoštovanju in ljubezni do žena in deklet ter k razpravi, ki bi vsebovala upravičeno kritiko tradicionalnih navad, povezanih z vlogo moškega.

Katoliški družbeni nauk

112. Cerkev uči in širi svoj družbeni nauk, ki ponuja jasne vzorce obnašanja in vabi k boju za pravičnost.³⁶ Zavze-manje na raznih ravneh – krajevni, narodni in mednarodni – za osvobajanje žensk z ulice je dejanje resničnega Jezusovega učenca ter izraz pristne krščanske ljubezni (prim. 1 Kor 13,3). Bistvenega pomena je razvijati krščansko in družbeno zavest ljudi z oznanjevanjem evangelija o odrešenju, s katehezo in z različnimi vzgojnimi pobudami.

Prav tako je potrebna tudi posebna vzgoja bogoslovcev, mladih redovnikov in redovnic ter duhovnikov, da bi bili sposobni in primerno odprti za ljubečo pastirsko skrb do žensk, jetnic prostitucije, in njihovih »strank«.

4. Osvoboditev in odrešenje

Pomoč in evangelizacija

113. Cerkev lahko ponudi žrtvam prostitucije široko paleto pomoči: prebivališče, napotke, zdravstveno in pravno pomoč, svetovanje, poklicno usposabljanje, vzgojo, rehabilitacijo, obrambo in obveščanje, zaščito pred grožnjami, povezave z domačo družino, pomoč pri prostovoljni vrnitvi v rodno deželo in reintegracijo, pomoč pri pridobivanju dovoljenja za bivanje, če vrnitev v domovino ni možna.

³⁶ Prim. Papeški svet Pravičnost in mir, *Kompendij družbenega nauka Cerkve*, Družina, Ljubljana 2007, 19.

Poleg učinkovite pomoči pa je tudi za žrtve prostitucije odločilni dejavnik osvoboditve in odrešenja (prim. Mr 16,16; Apd 2,21; 4,12; Rim 10,9; Flp 2,11 in 1 Tes 1,9–10) srečanje z Jezusom Kristusom, usmiljenim Samarijanom in Odrešenikom.

114. Reševanje žensk in deklet z ulice je zapleten in zahteven podvig, za katerega so potrebna tudi finančna sredstva, namenjena preventivi in krepitvi zavesti o težavah v matičnih deželah, za prevoz in namestitev žrtev trgovine.

115. Za ženske, ki se vrnejo domov, so nujna prizadevanja za reintegracijo v matičnih deželah. Pomembni so zaščita in obveščanje ter »povezovalna mreža«. Okrepiti je treba mrežo tistih, ki so vključeni v pastoralo, se pravi prostovoljce, društva in gibanja, redove, škofije, nevladne organizacije, ekumenske in medverske skupine itd.

Narodne konference redovnikov in redovnic spodbujamo, naj za to področje pastore določijo človeka, ki bo vezni člen mreže v države ali zunaj nje.

*

Tretji del

PASTORALA OTROK Z ULICE

116. Najprej želimo spomniti na naslednje besede Janeza Pavla II.: »Dajmo otrokom sad miru! To je poziv, s katerim se zaupno obračam na moške in ženske dobre volje in vsakega izmed njih vabim, naj pomagajo otrokom, da bodo rasli v ozračju pristnega miru. To je njihova pravica in naša dolžnost ... V nekaterih deželah so otroci prisiljeni delati že v nežni mladosti, z njimi grdo ravnajo, izpostavljeni so grobemu kaznovanju, deležni sramotno nizkega zaslužka: ker se ne morejo sami braniti, so zelo lahek plen izsiljevanja in izkoriščanja.«³⁷ V brzojavki generalnemu direktorju *Mednarodne organizacije dela* Sveti sedež dostavlja: »Nihče ne sme ostati neprizadet spričo trpljenja številnih otrok, ki postajajo žrtve neznosnega izkoriščanja in nasilja, pa ne samo zaradi zla, ki jim ga povzročajo posamezniki, marveč je to zlo pogosto direktna posledica izprijenih družbenih struktur.«³⁸

117. *Organizacija združenih narodov* je slovesno razglasila, da »je treba otroka docela pripraviti do tega, da mu bo v družbi zagotovljeno osebno življenje, in ga vzgajati v duhu idealov, razglašanih v *Statutu Združenih narodov*, zlasti pa v duhu miru, dostojanstva, strpnosti, svobode in solidarnosti.«³⁹

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih se torej s svojo pastoralno skrbjo obrača tudi na male prebivalce z ulice, na fante in dekleta.

³⁷ Janez Pavel II., *Poslanica pa svetovni dan miru 1996*, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol. XVIII, 2 (1995) 1331.

³⁸ Kard. Angelo Sodano, *Telegram generalnemu direktorju mednarodne organizacije za delo ob začetku uveljavitve Konvencije št. 182 o prepovedi in ukinitvi nedopustnosti prisilnega dela otrok*, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol. XXIII, 2 (2000) 921-922.

³⁹ OZN, *Mednarodna konvencija o pravici otrok* 1989, Preambula.

1. Pojav, vzroki in pomoč

Pojav

118. Otroci z ulice so za Cerkev in civilno družbo eden izmed najzahtevnejših in najvznemirljivejših izzivov našega stoletja. Gre za pojav neslutelih razsežnosti: množica, ki skorajda povsod raste in šteje že okoli sto milijonov otrok, je pravicato družbeno, pa tudi pastoralno izredno stanje.

119. Javne ustanove se tudi tedaj, ko se jasno zavedajo resnosti pojava, ne lotijo učinkovitega preventivnega dela in reševanja. Prevladujoče zadržanje civilne družbe je socialni nemir, ki se poraja ob morebitni grožnji javnemu redu. Ob problemu se krešejo humanitarna, solidarnostna in tudi krščanska stališča; posledica tega pa je še večje pomanjkanje posebne pastorage.

120. Otroci z ulice v ožjem pomenu besede so brez zvez s svojo izvirno družino, saj so si iz ulice naredili bivališče, kjer izpostavljeni najrazličnejšim okoliščinam tudi spijo. Med njimi so takšni, ki trpijo zaradi travmatičnih izkušenj razpadle družine in so ostali sami, ali so zaradi hudega zanemarjanja ali trpinčenja zbežali od doma.

Drugi zavračajo dom ali so jih od doma nagnali, ker so se zapletli v prestopništvo (mamila, alkohol, kraje in razne vrste nasilništva za preživetje), tretje so spravili na cesto odrasli ali kriminalne mafijske skupine z obljubami, napeljevanjem ali na silo.

To pogosto doleti mlada tuja dekleta, ki so prisiljene v prostitucijo, ali mladoletnike brez spremstva, prisiljene v beračenje pa tudi v prostitucijo. Ti dečki in deklice imajo pogosto opravka s policijo in se često znajdejo v zaporu.

121. V drugačnem položaju pa so »otroci in najstniki z ulice«, ki preživljajo velik del svojega časa na ulici, čeprav imajo »dom« in stike z družino. Ne brigajo se ne za šolo ne za prihodnost, ampak raje živijo tjavdan v sumljivih okoliščinah, ponavadi stran od družine, čeprav pri njej še lahko najdejo prenočišče. Njihovo število zbuja skrb tudi v razvitih državah.

Vzroki pojava

122. Temeljnih vzrokov tega družbenega pojava, katerega razsežnost vzbuja vedno večjo skrb, je zelo veliko. Med glavnimi vzroki so: naraščajoče razpadanje družin; napetosti med starši; napadalno, nasilno in včasih sprevrženo vedenje do otrok; preseljevanje, ki ljudi trga iz običajnega življenja, in zmeda, kot posledica izkoreninjenosti; ponižujoča revščina in pomanjkanje, ki jih oropata najnujnejšega za preživetje, širjenje zasvojenosti z mamili in alkoholizem; prostitucija in seksualna trgovina, ki kar naprej žanjeta uspeh pri vznemirljivo velikem številu žrtev, pogosto z grozljivim nasiljem zapeljanih v najkrutejše suženjstvo.

Med vzroki tega pojava so nadalje vojne in družbeni neredi, ki pretresajo tudi normalno življenje mladoletnikov. Predvsem v Evropi ne smemo podcenjevati »kulture omame in prestopništva«, ki se širi v okoljih, kjer primanjkuje ustreznih vrednot in v katerih samota in vedno globlji občutek bi-vanjske praznine na splošno zaznamujeta svet mladih.

Pomoč in njeni cilji

123. Kolikor bolj vznemirjata bistvo pojava in premajhna učinkovitost javnih oblasti, toliko bolj je spoštovanja vreden in dragocen prispevek zasebnih pobud in prostovoljstva. Dejavnost in učinkovita je videti tudi cerkvena organiziranost s krščanskim navdihom, s svojimi novimi gibanji in skupnostmi, vendar je ta prispevek, spričo velikih potreb in še zlasti ločen od organskega pastoralnega načrta, žal, neustrezen.

Nujno je, da se škofije in škofovske konference ter ustrezne cerkvene ustanove vzhodnih katoliških Cerkva pastoralno soočijo s tem vprašanjem ter pretehtajo možnosti za preprečevanje teh pojavov pa tudi za reševanje teh otrok.

124. V različnih pobudah je čutiti enotnost glede ciljev, se pravi reševanja dečkov in deklic z ulice v urejeno življenje, kar pomeni vnovično vključitev v družbo, predvsem v družino, če je le mogoče v družino rojstva ali v kakšno drugo; kadar to ni mogoče, pa v skupnost, a vedno družinskega vzorca.

Najpomembnejša naloga je pripraviti najstnika, da bo zaupal vase, da si bo pridobil samospoštovanje, občutek lastnega dostojanstva in iz tega izvirajočo zavest osebne odgovornosti. Potem bo v njem spet vzknila pristna želja po obiskovanju šole in poklicnem izobraževanju in se bo tako tudi z delom lahko vključil v družbo, razvijal primerne in cenjene življenjske načrte ter se bo lahko zanesel na svoje sposobnosti in ne bo odvisen samo od drugih.

125. Veliko manj poenotena je tipologija posegov, ki se nanašajo na delo z otroki na ulici. To predvideva navezovanje stikov z najstniki, kjer se pač zbirajo, da bi vzpostavili medsebojno empatijo in zaupanje, ki bi v njih prebudila odprtost do vzgojiteljev in dnevnih centrov, ki omogočajo temeljne razmere, v katerih bi najstniki lahko dostojno živeli.

Tu so tudi pobude za pomoč pri zadovoljevanju njihovih primarnih potreb: hrana, obleka, socialna in sanitarna oskrba ter vzgojne in izobraževalne ustanove, se pravi zavetišča, šole in tečaji poklicnega izobraževanja. V to so vključeni tudi sprejemni centri, kjer so sicer deležni tudi izobraževanja in vzgoje, predvsem pa človeškega spremljanja ter potrebne psihološke in pedagoške pomoči.

126. V okviru dejavnosti, namenjene vnovičnemu vključevanju dečkov in deklic v izvirne ali posvojitvene skupnosti, teče v določenih primerih duhovno spremljanje, katerega podlaga je evangelij.

Končno ne pozabimo na obsežno dejavnost, ki čaka civilno in cerkveno družbo: na informiranje, ozaveščanje in še zlasti preprečevanje tega pojava ter seveda na reševanje mladih, ki so se vrnili v svoje naravno okolje, na izobraževanje in izpopolnjevanje, ki pastoralnim delavcem in prostovoljcem zagotavlja strokovnost.

2. Metodološka vprašanja

Večplastnost

127. Temeljni cilj metode je združevanje različnih posegov: skupinsko delo vseh izvajalcev, vzporedno prizadevanje

za pomoč staršem, če jih je mogoče izslediti in pritegniti k sodelovanju, vnovična vključitev mladostnikov v šolo ali poklicno izobraževanje, vzpostavljanje in širjenje prijateljske mreže tudi zunaj sprejemnih ustanov, igralske in športne dejavnosti ter vsega, kar mladostnika spodbuja k odgovornosti in ustvarjalnosti.

128. Delo z mladostniki na ulici seveda ni lahko, včasih se celo zdi, da ni nikoli končano in da je brez pravega zadoščenja. To lahko v človeku prebudi skušnjavo, da bi vrgel puško v koruzo in se umaknil. Tedaj je treba spet okrepiti temeljni nagib, ki nas je spodbudil, da smo se predali temu hvalevrednemu delu. Pri verujočih gre v prvi vrsti za versko spodbudo.

Vsekakor je koristno, če prisluhnemo komu, ki ima izkušnje in pravilno usmerja delo, da to v mnogih primerih, včasih celo v večini, obrodi dobre sadove. Previdno in potrpežljivo je treba čakati, kaj bo pokazal čas, in na primer po petih letih preveriti, ali sta usposabljanje in normalizacija vzdržala. Mogoč je padec v prejšnje stanje, vrnitev na ulico, lahko pa pride tudi do tega, da sprva na vzgojno delo neodziven mladostnik pozneje sprejme ponujeno reševanje in vrednote, ki so mu jih prej brez uspeha ponujali.

3. Evangelizacija in človeški napredek

Posebna pastoralna

129. Očitno se moramo vedno bolj zavedati teže pojava, ki ga razčlenjujemo, in potrebe po bolj načrtnem prizadevanju, da se z njim soočimo tudi na cerkvenem področju. Na tej ravni bi morala posege dobrodelnega značaja v korist mladostnikov z ujlice spremljati splošna temeljna evangelizacija; zato je zaželena priprava posebne pastore, ki bi z novo strategijo in obliko te mladostnike povezala z osvobajajočo in zdravilno močjo Jezusa, prijatelja, brata in učitelja. Kvalificirana pastoralna prve ali nove evangelizacije je nujna in nenaдомestljiva za reševanje in vrednotenje verske razsežnosti, ki je pri vseh ljudeh temeljna.

130. Vzgojitelju, pastoralnemu delavcu se iz tega zornega kota ponuja dvojna pot, dvojni način delovanja. Prvi izhaja neposredno iz verske, zlasti evangeljske ponudbe, da bi se lahko mladostnik, ko stopi v območje vere in človeških vrednot, osvobodil ujetosti in rešil propadanja, ki ga je pripeljalo na ulico. Drugi pa zajema človeško reševanje mladostnika do tiste mere, ki bi mu povrnila umerjenost in uravnovešenost, polno človeško istovetnost.

Tej potrpežljivi dejavnosti se pridružujejo tudi verski predlogi in pripomočki, kolikor so združljivi s sposobnostmi samega mladostnika in dežele, v kateri živi. Takšna prizadevanja si seveda ne smejo nasprotovati, saj se lahko obe poti med seboj učinkovito dopolnjujeta.

131. Verska ponudba je še vedno temeljna v okviru ponujenih rešitev. Skupna težava večine »ljudi z ulice« namreč ni samo revščina ali zasvojenost z mamili, alkoholizem ali stranpot, nasilje ali kriminal, aids ali prostitucija, marveč tudi strašno zlo »mrtve duše«. Prevečkrat gre za ljudi, ki so, čeprav v cvetu mladosti, »v srcu mrtvi«.

Pastorala srečanja, nova evangelizacija

132. Resno je torej treba vzeti povabilo k novi evangelizaciji, ki je pogosto odmevalo za časa papeške službe Janeza Pavla II. Le srečanje z vstalim Kristusom lahko vrne veselje do vstajenja tistemu, ki je mrtev. Le srečanje z Njim, ki je prišel, da bi obvezal rane prebodenih src (prim. Iz 61,1–2; Lk 4,18–19), lahko prispeva k popolnemu ozdravljenju strašnih ran bitij, ki so zaradi prevelike nezadoščenosti in prestanega nasilja prizadeta in okamnena.

133. Pomembno je, da od pastore, ki čaka, preidemo k pastoralni, ki gre naproti, ki sprejema, deluje domiselno, ustvarjalno in pogumno, ker želi priti do mladostnikov na njihovih novih območjih združevanja, na ulicah, trgih, kakor tudi – če pogledamo širše – v različnih lokalih, diskotekah in v »vročih« predelih naših velikih mest. Naproti jim je treba iti z ljubeznijo, da bi jim posredovali veselo oznanilo in z lastno življenjsko izkušnjo pričevali, da je Kristus Pot, Resnica in Življenje.

134. Treba je pričevati o Kristusovi luči, ki razsvetljuje, in tistemu, ki se čuti potopljenega v temo, odpira nova pota. V vedno močnejši in občuteni zavesti o odrešilni moči vere in zakramentov je treba v krščanski skupnosti spet obuditi duha služenja in poslanstva. Preveč mladostnikov namreč umira na ulicah, pa se mnogi za to ne zmenijo.

Zavračanje nujnega poziva k novi evangelizaciji je resnični greh opustitve. Zato je treba v pastoralnih načrtih pretehtati, kako bi prenesli prvo oznanilo »oddaljenim«. Tako bi pomagali tudi mladostnikom z ulice odkriti, da biva nekdo, ki jih ima rad, in jih spremlja pri navezovanju novih stikov s seboj, z drugimi, z Bogom, domačo ali posvojitveno (adoptivno) skupnostjo.

4. Nekaj predlogov

135. Potrjene izkušnje priporočajo:

- ustanavljanje skupnosti in skupin (župnijskih in drugih), v katerih bodo imeli mladi možnost spoznavati in zares živeti po evangeliju ter pri tem okušati njegovo zdravilno moč;

- ustanavljanje šol molitve, ki bodo po župnijah in raznih cerkvenih okoljih okrepile kontemplativno in misijonarsko razsežnost različnih skupin;

- oblikovanje skupin za evangelizacijo, ki bodo sposobne goreče pričevati za čudovito oznanilo, ki ga je Kristus prinesel nam, pa tudi otrok »misijonarjev«, ki bodo prinašali objem vstalega Kristusa svojim vrstnikom, »novim revežem« ali sužnjem našega sveta;

- vzgojo mladih, ki naj bodo, poklicno vedno bolj usposobljeni, znali po škofijah/eparhijah združevati svoje umeetniške in glasbene talente za nove prireditve z evangeljsko vsebino:

- ustanavljanje vzgojnih središč za evangelizacijo ulice;

- omogočanje alternativnih priložnosti mladinskega pove-zovanja, ki bo prinašalo bogato ponudbo vrednot in smisla;

- ustanavljanje svetovalnic in pripravnic za preventivno in evangelizacijo po šolah;

– prizadevno izkoriščanje sredstev obveščanja, ki so lahko dragoceni pripomočki pri oznanjevanju evangelija »na strehah« (prim. Mt 10,27);

– ustanavljanje novih skupnosti in skupin za spremljanje mladostnikov na dolgi in naporni poti notranjega zdravljenja: spremljanje, oprto na evangelij in na ljubezen, v katero nas je uvedel Kristus; ljubezen, ki se ne zadovolji samo z »dajanjem miloščine«, temveč poskrbi za tiste, ki vpijejo na pomoč, ki jih daje tesnoba, ki so v ranah, v smrtni nevarnosti, za male in revne; ljubezen, ki je pripravljena dati življenje za svoje prijatelje.

5. Podoba vzgojitelja

Jezus, dobri pastir, in učenca na poti v Emavs

136. Tudi vzgojitelj, ki ne izhaja iz jasne in trdne verske spodbude, lahko živi notranjo držo, ki jo navdihuje evangelij in dobro izraža trojna evangeljska podoba. Predvsem tista o Jezusu in grešnici (prim. Lk 7,36–50; Jn 8,3–11): Učitelj je spoštljiv in ljubezniv, ženske ne sodi, ne obsoja, marveč ji s svojim ravnanjem vliva poguma, naj spremeni življenje.

Druga podoba je Dobri pastir (prim. Mt 18,12–14; Lk 15,4–7), ki gre iskat izgubljeno ovco (toliko bolj, če gre za jagnje). Vabi nas, naj ne pričakujemo, še manj zahtevamo, da bi morala ovčica sama spet najti pot do staje. To so torej obvezni, zaželeni postopki, po katerih bi se morala ravnati pastoralna mladostnikov: spoštovati, poslušati, od znotraj razumeti ta svet, ki je tako skrivnosten (»Dobri pastir pozna svoje«); spodbujati srečanje, iti na ulico, da bi mladostnik dojel, da se počuti prijetno tudi tam, kjer se je odločil živeti, ali pa je bil v to prisiljen (»Pastir pusti stajo in gre«); tkati z njim pristen odnos, pokazati toplo naklonjenost in zanimanje, pristno prijateljstvo, o čemer ni treba na široko besedičiti, saj ga razodeva sleherna kretnja (»Pastir vzame ovco na svoje rame in se veseli s prijatelji, da jo je spet našel«).

Tretja podoba je podoba učencev na poti v Emavs (prim. Lk 24,13–35): ko sta prehodila del poti, so se jima, končno, ob

vstalem Kristusu in ob možnosti vstajenja od mrtvih odprle oči; pa ne le oči, njuno srce je postalo goreče, in sta se odprla evangelijskemu sporočilu.

Edini končni cilj

137. Očitno ima ta notranja drža kot druga vzgojna pot, ki smo jo opisali zgoraj (glej št. 130), veliko skupnega s prvo, predvsem pa z edinstvenim končnim ciljem. Obema potema je skupna tudi metoda, ki vsebuje naslednje temeljne postavke:

– V mladostniku spodbujati zaupanje in samospoštovanje, da bo razumel in okušal, kako pomemben je vzgojitelj in kako pomemben je za vzgojitelja on sam. To je nujno izhodišče, da si mladostnik v težavah pridobi občutek za sožitje in se začne ogrevati za drugačno življenjsko odločitev. Spremljati ga je treba pri odkrivanju božje ljubezni, in sicer ob nedvoumnem izkustvu, da je, kakršen je, brezpogojno sprejet in osebno ljubljen. Takšne medosebne stike je treba nadaljevati tudi pozneje, ko mladostnika prevzamejo drugi vzgojitelji ali ko zapusti sprejemni center.

– Dati gojencu možnost, da ima v skupnosti dejavno vlogo; spodbujati v njem pravi občutek odgovornosti in svobode, da se bo v skupnosti počutil doma. Zato morajo »doma« bolj kot red, disciplina in pisana pravila vladati toplina, sproščenost in prijateljska bližina.

– Gojiti osebni odnos z vsakim mladostnikom. Metodologije in splošna pravila so zelo koristni, vendar je vsakdo poseben primer, izviren s svojo lastno zgodbo. Številni mladostniki so dokazali nadarjenost in moč za preživetje v zelo zapletenih razmerah; dokazali so, da so sposobni, ustvarjalni, prebrisani. Torej je treba v njih nenehno spodbujati sposobnosti, ki se bolj ali manj razkrivajo v njihovih osebnostih, da bi spremenili svoje obnašanje in postali nosilci, ne le predmet pastorage svoje rešitve. Pedagoški in vzgojni načrti imajo pomembno nalogo, da mladostnikom pomagajo spet odkriti in ceniti njihove resnične osebne zmogljivosti, pomnožiti talente in kar najbolj razviti sposobnosti.

– Slediti cilju, da bi mladostnik sprejel in do take mere ponotranjil vzgojni načrt, da bi morda po nekaj letih lahko tudi sam koristno pomagal in spodbujal mladostnike z ulice, naj stopajo po njegovi poti. Tako se bo postavil ob bok svojemu vzgojitelju in se spremenil v nosilca te posebne pastorale.

– Prepoznati v prizadevanju za otroke z ulice privilegirano pot služenja Gospodu in srečanja z njim. Sam namreč pravi: »Kar koli ste storili enemu od teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili« (Mt 25,40).

6. Pastoralni delavci

Priprava

138. Jasno je, da je za delo na tem področju treba poklicati in duhovno pripraviti najboljše pastoralne delavce. Biti morajo človeško zreli, sposobni potrpežljivo čakati na uspeh in zaupati v dejstvo, da se bo sad njihovega prizadevanja pokazal pozneje, morda po tistem, ko se bo zdelo, da je vse izgubljeno. Zelo si morajo prizadevati na usklajeno ravnanje in sodelovanje z drugimi vzgojitelji.

Vzajemno nad skupno nalogo

139. Če je mogoče, je treba predvideti delo z izvirno (domačo) družino. To naj bi ugodno vplivalo na družinsko dinamiko in se osredotočalo na podporo, obnavljanje družinskega tkiva ter postopni sprejem in ponovno vključitev mladostnika v prvotno okolje.

140. Prizadevati si je treba za skupinsko delo znotraj lastnih vzgojnih in pastoralnih ustanov ter z vsemi, ki na terenu delajo v isti službi ali pokažejo zanimanje.

Treba bo torej raziskati in sprejeti sodelovanje z drugimi dejavniki, tudi s tistimi, ki nimajo cerkvenega značaja, izpričujejo pa iskreno človeško občutljivost, pa tudi z javnimi ustanovami, tudi tedaj, ko ne moremo ali nočemo računati z njihovo finančno pomočjo.

141. Vsekakor bomo skrbno pazili, da se ne bi zaradi sodelovanja prostovoljcev med tistimi, ki bi morali posredovati, porodila miselnost ali pretveza za izmikanje. Tudi Cerkev sama mora, če je treba, v obliki predloga ali spodbude dobrohotno kritizirati in preroško opozarjati na krivične in nečloveške razmere.

»V navezi« in z nekaj pastoralne organizacije

142. Poleg tega si bo treba prizadevati za »povezovanje« vsega, kar že obstaja na nekem področju, da bi dosegli izmenjavo dobrih izkušenj, pa tudi morebitno pomoč tistega, ki ima več prakse, onim, ki so še na začetku.

143. Mladoletniki z ulice so odsev družbe, v kateri živijo. Socialni in drugi delavci morajo družbi pomagati, da se bo zavedala odgovornosti v zvezi z njimi in v sebi krepila občutek zdravega nemira. Enako pozorne morajo biti krajevne Cerkve (škofije) in krščanske skupnosti.

144. Pri mobilizaciji fantov in deklet z ulice bo zelo koristno, če bodo škofovske konference in ustrezne ustanove vzhodnih katoliških Cerkva ter/ali same škofije/eparhije, ki so bolj pozorne na to vprašanje, v povezavi z mladinskim ali družinskim apostolatom ustanovile poseben urad (ali oddelek v kakšnem že obstoječem uradu, na primer v tistem za pastoralo potujočih ali uporabnikov cest).

Prav tako je zaželeno, da bi v splošnih pastoralnih načrtih dobile mesto skladne, jasne in trajne dejavnosti, ki bi namenjale posebno skrb »ulični pastoralni«, za katero morajo posebni delavci pri iskanju odgovorov na žgoča vprašanja pripraviti župnijska in cerkvena občestva k večji občutljivosti in prizadevnejšemu sodelovanju z Gospodovo besedo: »Kdor sprejme enega takega otroka v mojem imenu, mene sprejme« (Mt 18,5).

*

Četrty del

PASTORALA LJUDI BREZ STALNEGA BIVALIŠČA

145. Cerkev s svojo posebno opredelitvijo za reveže⁴⁰ in pomoči potrebne spodbuja kristjane, naj tem ljudem stojijo ob strani in jim pomagajo, pa naj so moralne in osebne razmere, v katerih se nahajajo, kakršnakoli. Da bi doumeli revščino v svetu, tudi kar zadeva ljudi brez stalnega bivališča, je dovolj pomisliti na ljudi brez doma (brezdomce), ki živijo v velikih mestih.⁴¹

1. Kdo so

146. Navzven se revščina kaže pri ljudeh, ki živijo in spijo na ulicah ali pod mostovi. Ti ljudje so eden izmed številnih obrazov bede v sodobnem svetu: klošarji, ljudje, prisiljeni živeti na ulici, ker nimajo stanovanja, pa priseljenci iz tujih revnih dežel, ki včasih kljub temu da delajo, nimajo stanovanja, ali pa starejši brez bivališča, in končno tisti, po večini mladi, ki so se posamič ali v skupini odločili za neke vrste klateštvo.

147. Med ljudmi, ki živijo na ulici, je treba posebej omeniti tujce: v glavnem gre za mlade, ki so zaradi družbenih

---

⁴⁰ Prim. 3. splošna konferenca latino-ameriškega episkopata, ki je zasedala v Puebli (Meksiko) leta 1979, v: *Puebla. L' evangelizzazione nel presente e nel futuro dell' America Latina*, n. 1142, Editrice Missionaria Italiana, Bologna 1979.

⁴¹ Prim. Janez Pavel II., *Lettera al Cardinale Roger Etchegaray su problema dei senza tetto (Pismo kardinalu Rogerju Etchegarayu o vprašanju brezdomcev)*, v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II, vol X, 3 (1987) 1352* in Papeški svet Pravičnost in mir, *Che hai fatto del tuo fratello senza tetto? La Chiesa e il problema dell' alloggio*, EDB, Bologna 1988, 6–7.

pomanjkljivosti brez stanovanja samo v prvem obdobju priselitve. Pri tej izkušnji doživljajo ponižanje, vendar ga sprejemajo kot nujno zlo za boljšo prihodnost.

Vzroki

148. Zaradi krize socialne države ali slabih gospodarskih razmer (na primer v vzhodni Evropi) v zadnjih letih mnogi ljudje v industrijsko razvitih družbah, zlasti v stari Evropi, ne uživajo več podpore državnega skrbstva. Starostne pokojnine so nizke, pravice do stanovanja ni mogoče uveljaviti, brezposelni marsikdaj ne dobijo podpore in stroški zdravljenja so visoki.

Drugi razlogi za take razmere so še deložacija (izguba pravice do stanovanja), nerešljiva napetost v družini, izguba zaposlitve, bolezen. Kjer manjka potrebna podpora, lahko vse to ljudi, ki do tistega trenutka živijo »normalno«, pahne med nepreskrbljeno rajo.

Negotovost

149. Treba je povedati, da ni življenje na ulici – ne glede na to, kako dolgo se vleče – nikoli osebna izbira. Življenje na ulici je namreč trdo in nevarno, je vsakdanji boj za preživetje. Toliko manj je svobodna odločitev. Kdo je brez stanovanja, namreč živi v zelo zapletenih razmerah, saj je prisiljen v odvisnost od drugih, tudi le v osnovnih potrebah, in izpostavljen napadalnosti, mrazu, ponižanju, da ga odženejo kot nezaželenega.

150. Do tega prihaja vedno pogosteje, ker število revežev brez strehe raste, vedno manj pa je krajev, kjer lahko najdejo zatočišče (npr. postaje, klopce, arkade, mostovi), poleg tega pa smo priče postopnemu spreminjanju miselnosti v odnosu do njih. Reveži nas ne ganejo več. Postali so vprašanje javnega reda; tu je še naraščajoč odpor do vseh, ki prosijo miloščine, saj obstajajo pravcate beraške naveze.

151. Kdor živi na ulici, je torej deležen nezaupanja in sumničenja. Dejstvo, da nima stanovanja, pomeni postopno iz-

gubljanje pravic. Teže pride do pomoči, zanj skoraj zanesljivo ni dela, ne uspe mu pridobiti osebnih dokumentov ... Ti reveži postajajo raja brez imena in glasu, pogosto brez možnosti, da bi se branili in si našli vire za izboljšanje prihodnosti.

Božja beseda obsoja vse oblike zapostavljanja in ravnodušnosti do revežev (*poverty fatigue*) in nas opominja, da bo Gospod sodil naše življenje po tem, kako in koliko smo ljubili reveže (prim. Mt 25, 31–46). Sv. Avguštin pa nas vabi, naj pomagamo vsakemu revežu, sicer se nam lahko zgodi, da jo bomo odrekli samemu Kristusu.⁴²

Osebno dostojanstvo

152. Čeprav so brezdomci potrebni pomoči in so v raznih stiskah, so obdarjeni s človeškim dostojanstvom, česar ne smemo prezreti in tako zanemariti naših nalog.

Pomoč ljudem brez stalnega bivališča mora biti iznajdljiva, da bi končno strli oreh lahkotnega odgovora na potrebe in s pogledom segli čez ter skušali vedno razumeti človeka.

153. Izhajati je treba iz tega, kar človek brez bivališča ima, iz njegovih sposobnosti, ne iz njegovega pomanjkanja. V tem obnebju bi morali pastoralni delavci opaziti tudi drobne izražene spremembe.

154. Pomembno je priznavanje »razlik«, ki jih je treba integrirati, in meja, ki ne smejo privedi do tega, da bi se drugi počutil drugačnega, nižje vrste. Prilagoditi pomoč človeku, ki je je potreben, pomeni tudi to, da je treba razločevati mogoče od nemogočega.

V tej zvezi govorijo nekateri o nekakšni »pravici do krize«, ki prizadene pastoralnega delavca, posrednika pomoči. Tudi on se čuti na neki način prizadetega ali ranjenega. »Razlike« in morebitne krize silijo matično ustanovo, da stopi iz osame, v kateri se lahko znajde, in se z različnimi službami na terenu poveže v »navezo«.

---

⁴² Sv. Avguštin: »*Date omnibus, ne cui non dederitis ipse sit Christus*« (Sermo 311; PL 39, 2342 s.).

155. Če pogledamo dežele v razvoju, vidimo, kako narašča število beračev, pogosto bolnih, slepih, gobavih, okuženih z aidsom in torej izločenih iz svojih naselij ali družin, prisiljenih živeti na pločnikih, iz rok v usta in od beračenja.

2. Navezovanje stikov in pomagala

156. V župnijah, katoliških združenjih, cerkvenih gibanjih in novih skupnostih je, hvala Bogu, na voljo dovolj primernih, dasi ne znanstvenih, pastoralnih odgovorov. Nekateri gredo iskat take brate in sestre v potrebi. Srečanja rodijo mrežo prijateljstva in podpore ter tako omogočijo stalne velikodušne oblike vzajemnosti.

157. Iskanje ljudi brez stalnega bivališča in srečevanje z njimi jih vodi iz osame, v kateri živijo, ter ščiti pred mrazom in lakoto. Dobijo hrano in toplo pijačo, neke vrste »potujočo večerjo«, odejo in drugo nujno pomoč.

158. Odprti so tudi sprejemni centri, ki ljudem v hudi stiski zagotavljajo organizirano pomoč: informacije in svetovanje, razdeljevanje hrane in obleke, možnosti za osebno higieno (prho, pralnico, brivca) in ambulantno.

159. Upoštevati je treba, da ljudje brez bivališča pogosto izgubijo možnost za prejemanje pomoči pri javnih službah, ker zaradi razmer, v katerih so se znašli, nimajo več stalnega bivališča niti osebnih dokumentov. Proti tej izbrisanosti iz matičnih spisikov (»anagrafski smrti«) se je treba boriti in poskušati z občinami in javno upravo določiti stalno bivališče, morda pri skrbniški ustanovi ali sprejemnem centru. Podobno rešitev bi kazalo poiskati za poštni naslov.

160. Darovanje hrane, nasičevanje lačnih (prim. Mt 25,35), je starodavna in v vseh kulturah razširjena vrednota, ker se neposredno navezuje na priznavanje vrednote življenja. Znana Jezusova prilika o ubogem Lazarju in bogatašu (prim. Lk 16,19–30) odmeva tudi v hebrejski in islamski kulturi, tudi tam v povezavi z gostoljubnostjo. Lačni torej v duhu

kulture solidarnosti izprašuje vest vsem, versko poučenim in nepoučenim.⁴³

161. V različnih menzah, ki ponujajo izdatno brezplačno toplo hrano, igra pomembno vlogo tudi to, da znajo ustvariti prijetno družinsko ozračje. Kdor se zaradi svoje revščine v njih prehranjuje, seveda nujno potrebuje hrano, predvsem pa naklonjenost, spoštovanje in človeško toplino, kar mu pogosto odrekajo. Najbolje je, če za to skrbijo prostovoljci, ki so v svojem prostem času pripravljene zastonj pomagati.

Spoštovanje dostojanstva vsakega človeka se mora nadalje izražati z urejenim prostorom in s prostovoljci, ki pri mizi prijazno strežejo. Upoštevati je treba tudi prehrabene navade gostov, na primer s spoštovanjem njihovih verskih izročil.

162. V takšnih razmerah živijo prostovoljci z reveži v posebnem odnosu, ki doseže skoraj družinskega, prijateljskega. Tega so številni brezdomci izgubili ali ga sploh niso imeli. Lep izraz takšnega razmerja je na primer marsikje že tradicionalno božično kosilo za brezdomce.

Krščanska skrb

163. V tem se – po skrivnosti Jezusovega učlovečenja, po Cerкви in po njeni prednostni opredelitvi za reveže, ki jim je treba ob spoštovanju svobode vesti vsakega izmed njih oznanjati evangelij – razodeva zveza med ulico, njej namenjeno posebno pastoralno in virom, Gospodom Jezusom. Tako pa nam lahko oznanjajo evangelij tudi reveži (prim. Iz 61,1–3; Lk 4,18–19).

164. V tej luči ne smemo med deli usmiljenja pozabiti na pokop. Za tistega, ki umre in nima svojcev, morajo za pogrebni obred poskrbeti pastoralni delavci. Primerno je tudi, da se z brezdomci enkrat na leto spomnimo znancev, ki so odšli v boljše življenje, in vsakega posebej, ki je zapisan v knjigi življenja, poimensko omenimo.

⁴³ Prim. Papeški svet za pastoralno migrantov in potujočih, *Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov*, 9.

165. Ob koncu tega popotovanja po različnih poteh »ulične pastorage« se z molitvijo za pastoralne delavce v četrti skrivnosti svetlega dela rožnega venca o migrantih in potujočih obračamo k Mariji, materi našega Gospoda: »... da bi jih pri opravljanju pastoralnih obveznosti ne 'použile gmotne skrbi in potrebe', niti premagale negotovost, skrb in samota, marveč bi zaupali v ljubeznivo srce Marije vnebovzete«. ⁴⁴

V Rimu, na sedežu Papeškega sveta za pastoralo migrantov in potujočih, 24. maja 2007, na god Marije Pomočnice kristjanov.

*Kardinal Renato Raffaele MARTINO
Predsednik*

*Agostino MARCHETTO
naslovni nadškof v Astigi, tajnik*

---

⁴⁴ Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, *Il Rosario dei Migranti*, 28.

KRATICE

Drugi vatikanski cerkveni koncil (1962–1965)

- CD – Š   Christus Dominus – Odlok o pastoralni skrbi škofov (1965).
- GS – CS   Gaudium et spes – Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu (1965).

Druge kratice

- ACM – KLM   Navodilo L' amore di Cristo erga migrantes – Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov, Cerkveni dokumenti 109, Družina, Ljubljana 2005.
- KKC –   Katekizem katoliške Cerkve, Družina, Ljubljana 1993.
- KDNC –   Kompandij družbenega nauka Cerkve, Družina, Ljubljana 2007.
- LD – PŽ   Janez Pavel II., Lettera alle donne – Pismo ženskam, v: Mednarodno leto žensk, Cerkveni dokumenti 62, Ljubljana 1996.

RAZSEŽNOSTI ŽIVLJENJA, ETIKE IN LJUBEZNI

Spremna beseda

Dokument, ki je pred nami, obravnava zelo različna področja ali segmente življenja. Prvi trenutek smo morda nad tem začudeni in presenečeni. Takšna ugotovitev je zapisana že v predstavitvi samega dokumenta, ki ga je 24. maja 2007 izdal Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih. Prav nič pa ne bomo začudeni, ko bomo videli, da gre za vprašanja, s katerimi se srečujemo vsak dan: cestni in železniški promet sta postala sestavni del in utrip našega življenja, pa tudi ljudje prepuščeni cesti in njenim zakonitostim, kot so ženske s ceste, otroci z ulice in ljudje brez strehe nad glavo (brezdomci, beračji), čedalje bolj zaznamujejo naš čas.

Nenavadnost dokumenta je že njegov naslov »Navodilo o pastoralni oskrbi za ljudi s ceste« in podnaslovi posameznih področij (pastoralna za osvoboditev žensk s ceste, pastoralna otrok z ulice, pastoralna brezdomcev). Zdi se, da imajo tudi v drugih jezikih podobne zadrege: v italijanščini »la pastorale della strada« (»la pastorale per la liberazione della donna di strada«, »la pastorale dei ragazzi di strada«), v francoščini »la pastorale de la rue« (»la pastorale pour la libération des femmes de la rue«, »la pastorale des enfants de la rue«), v nemščini »Strassenpastoral« (»die Seelsorge zur Befreiung der Strassenmädchen«, »Pastoral der Strassenkinder«), v angleščini »Pastorale care of the Street« (»Pastorale care for the liberation of Women of the Street«, »Pastorale care of Street Children«) ipd. Izrazoslovlje je za nas novo tudi zaradi razmer, v katerih smo živeli v času po vojni, ko je bilo vsako podobno pastoralno delo nekaj povsem tujega, zato tudi nismo ustvarili ustreznega izrazoslovja. Šele v zadnjih dveh desetletjih so se uveljavile nekatere iniciative,

kot je delo z mladimi z ulice (projekt Skala), skrb za brezdomce (berače, klošarje), ki jo opravljajo župnije, zlasti Karitas, prav tako se je že utrdila skrb za zasvojene z mamili (komune don Pierina).

Morda bomo različnost in pomen izrazoslovja lažje razumeli, če vemo, s čim vse se Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih ukvarja. Poleg nekaterih področij, ki se nam zdijo povsem normalna, kot je pastoralna turizma in romanj ter pastoralna tujih študentov, ki se uveljavlja zaradi mednarodne izmenjave študentov, se Papeški svet ukvarja tudi s nomadi, Romi, cirkusanti, predvsem pa z begunci, katerih je na desetine milijonov. Za vsemi temi nazivi se skrivajo človeške osebe in usode, kdaj vesele in brezskrbne, drugič ponižane v svojem človeškem dostojanstvu. Cerkev, ki je na koncilu izjavila, da je »v središču vsega njenega razpravljanja človek, človek v svoji enoti in celoti, s telesom in dušo, s srcem in vestjo, z razumom in voljo« (Cerkev v sedanjem svetu, 3), se zaveda, da je »človek pot Cerkve« (Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenik človeka, 1979, 14). To nalogo spolnjuje in jo želi danes spolnjevati na področjih, ki postajajo čedalje bolj žgoča. Nekatera izmed njih so predmet »Navodila o pastoralni oskrbi ljudi na poti«. Kaj nam hoče povedati in kako spodbudit verujoče in vse ljudi, ki v duhu pristinega in odprtega humanizma izražajo vero v človeka in skrb za njegov celostni blagor? Na kratko bomo povzeli glavna načela tako imenovane (1) »etike v prometu« ter (2) »pastoralne oskrbe ljudi s ceste«, manj pa se bomo zadrževali pri opisu in obsegu posameznih pojavov ter njihovih vzrokov.

1. Etika v prometu

Mobilnost je ena izmed značilnosti življenja, ki človeka spremlja od njegovih začetkov. Medtem ko je flora (rastlinstvo) večinoma vezano na geografski prostor, se favna (živalstvo) zaradi različnih vzrokov seli iz kraja v kraj. Mobilnost pri človeku razodeva nove vzroke in nove podobe. Življenjska nuja se prepleta z željo po novih spoznanjih ljudi, kultur in krajev; delo in razvedrilo se izmenjujeta; bogastva zemlje in razvoja

se dopolnjujeta z bogastvom misli in spoznanj. Današnji človek je vedno bolj popotnik, »homo viator«. Pot postaja sinonim za njegovo življenje. Beseda ima antropološki, pa tudi teološki pomen. Rojstvo je začetek neke poti, ki ji človek sledi vse življenje, dokler svoje poti ne dokonča pri cilju, h kateremu se je namenil. Največjo potrditev življenja kot poti je izrazil Kristus z besedami, da je On »Pot, Resnica in Življenje« (prim. Jn 14,6).

Za današnjega človeka je značilno, da so razne poti (cesta, železnica, avion; op. ur. – o slednjem dokument ne govori) postale prostor njegovega življenja. Pa ne le zaradi časa, ki ga preživi na poti, v prometu, marveč predvsem zaradi tega, ker pot(ovanje) izraža in oblikuje njegovo življenje, vrednote in ravnanje; izraža in oblikuje tudi njegovo etično držo. Psihološke analize povedo, da voznik postaja »drug človek«. Doživlja občutek moči, obvladuje stroj, ki je močnejši od njega; želi čim hitreje dospeti do cilja; doživlja sprostitvev, tekmuje in zmaga ... Pot ima različne etične dimenzije: odnos do sebe in drugega, do svojega življenja in življenja drugega, zahteva odgovorno ravnanje, poznanje prometnih predpisov (pravil), psihofizično usposobljenost, obvladovanje sebe in vozila, ki mora biti »usposobljeno« za varno vožnjo. Z drugimi besedami: ko potujemo, potujemo z drugimi in k drugim; potovati pomeni živeti z drugimi in za druge; pot nas vodi cilju naproti, vodi nas h končnemu Cilju, k Bogu.

Dejstva in izkušnja govorita, da temu ni vedno tako. Ljudje umirajo, se poškodujejo, uničujejo sebe in imetje zaradi neodgovornosti na poti ali vožnji. Človeški dejavnik je vzrok kar v 90% primerov. Predpisi in pravila, kazni in povračila nič ne koristijo, če človek (to velja za vsakega udeleženca v prometu) ne sprejema odgovornosti v vesti. Zapoved »Ne ubijaj!« izraža različnost človeških položajev in odgovornosti. Zahteva tudi mnoštvo nalog, ki jih imajo ustanove – od družine in šole, družbenih in cerkvenih ustanov do (samo)uzgoje, ki jo človek pridobi z modrostjo in previdnostjo; obe gradita na tem, da imata vedno pred seboj tudi drugega, njegovo morebitno nepredvidljivo ravnanje; človek ne sme zanemariti, čeprav brez nepotrebnega strahu, da se tudi njemu lahko kaj zgodi na poti.

Cerkev meni, da je tudi človek na poti (človek popotnik) potreben evangelizacije, da je tudi pot prostor evangelizacije. Meni, da mora glede na mobilnost današnjega človeka tudi pastorala postati mobilna, prilagojena potrebam človeka in časa. Iskati mora nove načine evangelizacije, delovanja in navzočnosti v svetu današnje mobilnosti. Celostni pogled na človeka zahteva tudi celostno obravnavanje njegovih potreb. Vsekakor pa etična vzgoja, tudi etika človeka v prometu, ni izključna domena ne družbe ne Cerkve, marveč naloga obeh. Prvi in najpomembnejši dejavnik pa je vedno človek.

2. Pastoralna skrb za ljudi s ceste

Večja enovitost dokumenta se pokaže v drugem, tretjem in četrtem delu, ki govorijo o pastoralni skrbi za ljudi, prepuščene cestni (ulici). To so ženske, ki se vdajajo prostituciji, otroci, prepuščeni ulici in ljudje brez stalnega bivališča (strehe nad glavo, brezdomci, berači, klošarji). Pomenljiv je naslov, ki ga dokument rabi v zvezi s prvo skupino, ko navaja, da gre za »osvoboditev žensk s ceste«, ki ga smemo aplicirati tudi na drugi dve skupini. V izrazu »osvoboditev« je vsebovano pomembno dejstvo. Nihče noče biti suženj ceste prostovoljno; ne gre torej za izbiro, razen morda v posameznih primerih, pač pa boj za preživetje. V ozadju so predvsem družbene razmere, ki so vzrok tem pojavom. Oseba, živeča v takšnih razmerah, išče v življenju »na cesti«, »na ulici« rešitev zase in za svoje najbližje. Cerkev v teh primerih govori o »grešnih strukturah« (ali »strukturah greha«), družbene znanosti pa o »socialni patologiji«, ki postaja značilna za naš čas in prostor. Potrebna je torej sistemska (načrtovana, kontinuirana, skupna) rešitev. Študij teh vprašanj nas opozarja na nekatere zakonitosti in načela za reševanje vprašanj.

Prvo načelo je – človek. Ponesrečencu na cesti ne očitamo najprej njegove neprevidnosti ali drugih prestopkov, marveč mu nudimo pomoč. Ta človek – prostitutka, otrok, brezdomec – je sedaj potreben razumevanja in pomoči. V tem trenutku ni na mestu očitanje (kulpabilizacija), marveč odrešenje, ki je

znamenje človeške in predusem Božje ljubezni, ki človeško ljubezen navdihuje. Pomoč ni zgolj zunanja, socialna in gmotna, pač pa integralna, ki človeku pomaga odkrivati njegovo dostojanstvo in mu omogoča integracijo v družino in družbo.

Drugo načelo: odrešenje potrebujejo tudi tisti, ki druge neposredno ali posredno zavajajo v tak način življenja. To so »stranke«, ki potrebujejo spolne usluge, družine, živeče v neurejenih medsebojnih in socialnih razmerah, iz katerih prihajajo otroci z ulice, družbena klima, ki rojeva brezdomce. Poleg prizadevanja za spremembo razmer (tako imenovanih grešnih struktur), ki jih je mogoče odpraviti s skupnimi močmi, si je treba prizadevati zlasti za spremembo splošne in individualne miselnosti, kar je zelo zahtevna naloga.

Tretje načelo: izgubljene je treba iskati. Pastoralna, kakor jo narekuje Jezusova naročilo apostolom, je poslanstvo, ne pa čakanje (prim. Mt 28,20). Bistvo zla in greha je suženjstvo, iz katerega se človek sam ne more rešiti. Vendar je njegovo sodelovanje bistvenega pomena, prične pa se s tem, da ob drugih odkriva svoje človeško dostojanstvo, ki mu ga daje Bog, človek pa priznava in spodbuja.

Četrto načelo je načelo sodelovanja družbenih in cerkvenih ustanov. Družba mora ustvarjati pogoje za človeka vredno življenje in se boriti proti vzvodom zavajanja (reklama, mamila, trgovina z belim blagom), pristopati k reševanju s strokovnim pristopom in spodbujanjem prostovoljnega dela; Cerkev, zlasti razne redovne družbe in skupnosti pa morajo »odločitev za revne« vključiti v svoj pastoralni načrt, v tako imenovano celostno (organsko) pastoralno, ki poleg posredovanja izkustva drugim, vključuje tudi preverjanje in refleksijo. V ta namen so potrebne nove ustanove (uradi), ki delo vodijo, usklajujejo in preverjajo. Nič manj pa ni pomembno prostovoljno delo, ki izraža skrb in ljubezen, podobi božje skrbi in ljubezni.

3. Za sklep

Ob koncu študija dokumenta se ne bomo več spraševali, ali tako različna vprašanja spadajo skupaj ali ne. Branje se

bo prevesilo v spraševanje vesti: od tega, kakšno je naše ravnanje na cesti, saj dokument opozarja, da kdaj tudi v življenju zanesljivi ljudje zapadejo v mreže »moči in svobode«. Kar zadeva etiko na poti, je predvsem pomembna vzgoja, ki jo je mogoče posredovati že otroku v družini, šoli in v verski skupnosti, nato mladostniku, ki z vključevanjem v svet odraslih sprejema odgovornost zase in za druge, pa tudi pri odraslih, ki morajo na različne načine in ob vsaki priložnosti skrbeti, da jih ne premagajo razne skušnjave. Za vzgojo, usmeritev in pomoč so vsem na voljo 10 zapovedi za etiko odgovornega ravnanja na poti. Nič manj niso uporabni razni pripomočki, ki človeka pred in med vožnjo opozarjajo na odgovornost: molitev za srečno pot nam in drugim, verska znamenja (križ, svetinjica ali podobno), zahvala za dosedanjo srečno vožnjo, obhajanja dneva (nedelje) odgovornosti na cesti ipd.

Ugotovitve in smernice glede pastoralne oskrbe ljudi s ceste bodo zlasti dobrodošle mnogim, ki že pomagajo ali želijo pomagati tistim, ki jih je življenje potisnilo na stranpota, da bi se mogli vnovič vključiti v družbo. V Navodilu bodo našli potrditev za svoje delo, pa tudi smernice in nove pobude, da bo njihovo delo obrodilo sadove. Kakor smemo drugim posredovati svoje izkušnje glede tega dela, tako moremo od drugih tudi prejemati njihove izkušnje in predloge. Jezusove besede: »Bil sem lačen, žejen, bolan, žalosten ... in ste me nasitili, odžejali, potolažili in obiskali«, izražajo tudi stiske današnjega človeka. »Kar ste storili kateremu izmed teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili« (prim. Mt 25,1-46).

Rafko Valenčič
urednik

Kazalo

Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih NAVODILO O PASTORALNI OSKRBI LJUDI NA CESTI.....5

PREDSTAVITEV..... 5

Prvi del

PASTORALA OSKRBA VSEH, KI UPORABLJAJO CESTO .7

1. Pojav človeške mobilnosti 7

Cestni promet in človeški razvoj..... 7

2. Božja beseda osvetljuje pot 9

Spodbude Stare zaveze..... 9

Spodbude Nove zaveze..... 10

Kristus je Pot 11

3. Antropološki vidiki 12

Posebna psihologija voznika..... 12

Beg iz vsakdanjosti in užitek v vožnji 12

Občutek moči 13

Nečimrnost in osebno poveličevanje 14

Vedenjska neuravnovešenost in njene posledice..... 14

Različne oblike 14

Nebolezenska oblika..... 14

4. Moralni vidiki vožnje..... 15

Voziti pomeni »živeti z drugimi«..... 15

Voziti pomeni obvladovati samega sebe..... 15

Etični vidiki 15

Vožnja in nevarnosti..... 16

Obveznost cestnoprometnih predpisov..... 18

Moralna odgovornost uporabnikov cest 19

5. Krščanske kreposti voznika in njegovih »deset zapovedi«20

Ljubezen do bližnjega in služba človeku.....20

Krepost previdnosti.....21

Krepost pravičnosti 22

Krepost upanja 23

»Deset zapovedi« za voznika.....	24
6. Poslanstvo Cerkve.....	25
Oznanilo v težkih in razburljivih okoliščinah.....	25
Cestnoprometna vzgoja.....	25
Na koga se obrniti.....	26
Poziv 2. vatikanskega cerkvenega zbora.....	28
7. Pastoralna potujočih.....	29
Evangelizacija na območju prometa.....	29

Drugi del

PASTORALA ZA OSVOBODITEV ŽENSK S CESTE.....	33
1. Nekaj trdnih stališč.....	34
Prostitucija kot oblika suženjstva.....	34
Preseljevanje, trgovina z ljudmi in človekove pravice.....	35
Kdo so žrtve prostitucije?.....	35
Kdo so »stranke«?.....	36
2. Naloga Cerkve.....	37
Spodbujati osebno dostojanstvo.....	37
S solidarnostjo in oznanjevanjem veselega oznanila.....	37
Večplasten pristop.....	38
3. Reševanje žensk z ulice in reševanje »strank«.....	39
Vzgoja in raziskovanje.....	40
Katoliški družbeni nauk.....	41
4. Osvoboditev in odrešenje.....	41
Pomoč in evangelizacija.....	41

Tretji del

PASTORALA OTROK Z ULICE.....	43
1. Pojav, vzroki in pomoč.....	44
Pojav.....	44
Vzroki pojava.....	45
Pomoč in njeni cilji.....	45
2. Metodološka vprašanja.....	46
Večplastnost.....	46
3. Evangelizacija in človeški napredek.....	47
Posebna pastoralna.....	47
Pastoralna srečanja, nova evangelizacija.....	48
4. Nekaj predlogov.....	49

5. Podoba vzgojitelja	50
Jezus, dobri pastir, in učenca na poti v Emavs	50
Edini končni cilj.....	51
6. Pastoralni delavci.....	52
Priprava	52
Vzajemno nad skupno nalogo.....	52
»V navezi« in z nekaj pastoralne organizacije.....	53
Četrty del	
PASTORALA LJUDI BREZ STALNEGA BIVALIŠČA	55
1. Kdo so.....	55
Vzroki	56
Negotovost	56
Osebno dostojanstvo	57
2. Navezovanje stikov in pomagala	58
Krščanska skrb.....	59
Rafko Valenčič,	
RAZSEŽNOSTI ŽIVLJENJA, ETIKE IN LJUBEZNI.....	63
Kazalo.....	69

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katehezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na daljnem Vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA – Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)

45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrješnikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost – resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)
85. Papeški svet za kulturo, Za pastoralo kulture (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik za tretje tisočletje (2000)

87. Papeška bilična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerкви (2000)
88. Papeški svet za past. zdravstvenih delavcev, Listina zdravstvenih delavcev (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika v družbenem obveščanju (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, Rehabilitirati politiko (2001)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)
92. Kongregacija za nauk vere, Navodilo o molitvi za ozdravljenje (2001)
93. Papeški svet za družino, Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti (2001)
94. Kongregacija za bogoslužje, Splošna ureditev rimskega misala (2002)
95. CEI, Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja (2002)
96. Papeški svet za družbeno obveščanje, Cerkev in internet (2002)
97. Papeška komisija za kulturne dobrine, Cerkev in kulturne dobrine (2002)
98. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Rožni venec Device Marije (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva (2002)
100. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja, Znova začeti pri Kristusu (2003)
101. Janez Pavel II., Okrožnica Cerkev iz evharistije (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje (2003)
103. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi (2003)
104. Papeški svet za kulturo, Jezus Kristus prinašalec žive vode (2003)
105. Papeški svet za pastoralo zdravja, Cerkev, mamila in odvisnost (2004)
106. Kongregacija za katoliško vzgojo, Stalni diakoni (2004)
107. Kongregacija za verski nauk, Pismo o sodelovanju moških in žensk (2004)
108. Kongregacija za bogoslužje, Navodilo o zakramentu odrešenja (2004)
109. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov (2005)
110. Papeška biblična komisija, Judovsko ljudstvo in njegovi sveti Spisi v krščanskem Svetem pismu (2005)
111. Papež Benedikt XVI., Homilije in govori (2005)
112. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Bog je ljubezen (2006)
113. Papež Pij XII., Okrožnica o češčenju Presvetega Srca Jezusovega Haurietis aquas in gaudio (1956–2006)

114. Papež Benedikt XVI., Apostolsko potovanje na Bavarsko (2006)
115. Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni (2007)
116. Papež Benedikt XVI., Apostolsko pismo – Motuproprij Summorum pontificum (2007)
117. Slovenska škofovska konferenca, Nova ureditev Cerkve v Sloveniji leta 2006 (2007)
118. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Rešeni v upanju (2008)
119. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo o pastoralni oskrbi ljudi na cesti (2008)

ZALOŽBA
DRUŽINA

9⁷⁸⁹⁶¹²²²⁶⁹⁷⁸

Cena: 10 evrov